

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ CENTRA ZA MIROVNE STUDIJE ZA 2021. GODINU

PRIJEDLOG

Travanj 2022.

I CMS-OVI PROGRAMI I AKTIVNOSTI U 2021. GODINI

Centar za mirovne studije (CMS) je organizacija civilnog društva koja štiti ljudska prava i teži društvenoj promjeni temeljenoj na vrijednostima demokracije, antifašizma, nenasilja, mirotvorstva, solidarnosti i jednakosti koristeći aktivizam, obrazovanje, istraživanje, zagovaranje i direktnu podršku. Radimo sa zajednicama, inicijativama, organizacijama, medijima, institucijama i pojedincima u Hrvatskoj i međunarodno.

Vizija CMS-a je solidarno, otvoreno i nenasilno društvo čije institucije omogućavaju mir, socijalnu sigurnost, političku i ekonomsku jednakost te slobodu svih ljudi. Vodeći računa o ravnoteži između vlastitog postojanja i okoliša, članovi društva aktivno sudjeluju u donošenju odluka, upravljanju javnim dobrima i razvoju svojih zajednica.

Sukladno Strateškom planu, **programska područja u kojima će CMS raditi u razdoblju 2020. - 2024.** su:

1. Interkulturalno i otvoreno društvo
2. Rastakanje sustavne opresije
3. Obrazovanje za mir, jednakost i demokraciju
4. Osnaživanje za društvenu promjenu
5. Borba protiv socio-ekonomskih nejednakosti

Rad CMS-a organiziran je u tri programske cjeline: *Mirovno obrazovanje i afirmacija nenasilja; Azil, integracija i ljudska sigurnost* te *Borba protiv nejednakosti*. U nastavku su stoga izložene najvažnije aktivnosti i programi CMS-a u svakoj od ove tri programske cjeline te na kraju podaci o javnoj vidljivosti CMS-a.

Mirovno obrazovanje i afirmacija nenasilja

Program *Mirovno obrazovanje i afirmacija nenasilja* svojim je radom u 2021. godini primarno doprinio programskom području 3. (Obrazovanje za mir jednakost i demokraciju) i 4. (Osnaživanje za društvenu promjenu) Strateškog plana Centra za mirovne studije 2020. – 2024. kroz direktan rad s ljudima kroz usavršavanja i edukacije, mentorstva, osnaživanje, okupljanje i podršku različitim pojedinkama, organizacijama i inicijativama. Godinu iza nas svakako je još uvijek uvelike obilježio online rad, ali radosne smo što smo polaznice kažu da kvaliteta naših programa nije pala zbog tih okolnosti, dok smo dio naših aktivnosti ipak uspjele održati uživo. U 2021. krenule smo ponovno u neke nove izazove i inovacije što nas ispunjava i potiče na učenje i napredak - počele smo provoditi veliko istraživanje o nejednakostima u obrazovanju i razvijati i pilotirati novi model (samo)procjene kvalitete programa neformalnog obrazovanja - nadamo se da ćemo tim uvidima doprinijeti našim strateškim ciljevima te direktno utjecati na dugoročne pozitivne promjene u sektorima.

1. Izazovi i vanjski utjecaji

U nešto manjem obimu nego 2020., naš je rad u 2021. obilježila pandemija virusa Covid-19. Način rada nam se možda i zauvijek promijenio, brže i lakše stupamo u kontakt sa sudionicama iz cijele zemlje, fleksibilnije smo i responzivnije, ali što nas zapravo vodi i u stres konstantne dostupnosti i višezadačnosti (*multitaskinga*). Izazovi su kao i prijašnjih godina ostali jednaki u smislu nedostatka suradnje s donositeljima odluka upodručju obrazovanja na nacionalnoj razini, ali 2021. vidjele smo i doživjele da je dugogodišnji zagovarački trud oko uvođenja građanskog odgoja i obrazovanja (GOO) donio rezultate te su se novi gradovi i županije pridružile uvođenju GOO-a u svoje škole (Grad Zagreb, Grad Pula, Istarska županija), odnosno postalo je na neki način i *mainstream* tema u predizborno vrijeme, što smo posebno pažljivo promatrali.

2. Ključne aktivnosti i rezultati

U programu *Mirovno obrazovanje i afirmacija nenasilja* u 2021. na zagovaračkom planu pratile smo pravo na obrazovanje, zalagale se za uvođenje kvalitetnog građanskog odgoja i obrazovanja u škole prvenstveno kroz aktivan rad u koordinaciji [GOOD inicijative](#). Radile smo kroz godinu na različitim temama: interkulturnom obrazovanju kroz razvoj i provođenje programa [“Medijatori](#)

[za romske zajednice](#)” u okviru projekta Arise Roma; govoru mržnje kroz pripremu materijala za rad s nastavnicima ([Behave](#)); usavršavale smo kompetencije nastavnica GOO-a (Time for GOOD Education 2.0, Erasmus+ BEST), doprinijele razvoju interkulturnih i građanskih kompetencija učenika osnovnih i srednjih škola ([Erasmus+ p.s. Pokreni solidarnost](#)), radile s organizacijama u kulturi ([Močvarna akademija](#), Korak dalje prema uključivoj kulturi). Započele smo koordinaciju važnog projekta sektorskih inovacija [‘SKOCKANO’](#) kojem je cilj doprinijeti kvaliteti i vidljivosti programa neformalnog obrazovanja. Osobito smo ponosne na prvu nacionalnu online generaciju Mirovnih studija koju je upisalo i završilo 28 sjajnih studenata/ica iz cijele Hrvatske!

Zagovaranje/javne politike

U području obrazovanja nastavile smo raditi na zagovaranju Građanskog odgoja i obrazovanja (GOO), ali kvalitete i pristupa obrazovanju. Bili smo vrlo aktivni u radu koordinacije GOOD inicijative, gdje smo početkom godine organizirale strateško planiranje i izradu zagovaračkih smjernica Inicijative kao pripremu za zagovaranje u vrijeme lokalnih izbora. U predizbornom periodu smo na temelju prijašnjih [zahtjeva](#) izradile Zahtjeve Inicijative prilagođenje lokalnim politikama. Zahtjevi su promovirani i bili temelj za aktivnosti cijele inicijative, za čije članice smo izradile i pripremni materijal na temelju za tu svrhu napravljenih [vizuala](#) te s ciljem pripreme i planiranja zagovaračkih aktivnosti članica GOOD-a organizirali smo sastanak s njima i podržavali ih u pripremi predizbornih događaja. Sudjelovale smo u izradi [video spota](#) s namjerom informiranja i motiviranja mladih za izlazak na izbore. U svrhu stavljanja teme obrazovanja na agendu predizbornih debata i sl. surađivale smo u pripremi i održavanju pet panela organizacija članica Inicijative te suorganizirale [online panel](#) sa Osijek to GOO inicijativom. Dodatno, u još dva grada smo podržale druge tipove aktivnosti vezanih za obrazovanje, a aktivnosti su se održale u sveukupno sedam gradova - Zagreb, Osijek, Split, Rijeka, Pula, Dubrovnik i Karlovac.

Dugogodišnji zagovarački trud u vezi uvođenja GOO-a donio je rezultate te je Grad Zagreb najavio i krenuo u pripremu uvođenja GOO-a u svoje škole, kao i Grad Pula i Istarska županija. Podržavale smo i rad inicijative Osijek to GOO u zagovaranju nastavka podrške lokalnih vlasti i građana GOO-u te podršci nastavnicima.

Kontinuirano smo bile aktivne u javnosti prateći povratak u škole nakon perioda *online* obrazovanja, upozoravajući na nedostatak prave obrazovne reforme, u podršci obrazovnim radnicama te daljnjem zagovaranju GOO. Kako bi informirale i obrazovale novinare_ke u o problemima vezanim za nejednakosti i pristup obrazovanju, održale smo izlaganje i pripremile materijale za novinare_ke H-Altera.

U 2021. smo krenule u istraživanje o provedbi Državnih pedagoških standarda i nejednakosti u obrazovanju na razini predškolskog i osnovnoškolskog obrazovanja kao temelju za daljnji zagovarački rad koji slijedi u 2022.

U području zagovaranja inkluzije i integracije u sustav obrazovanja i ostvarenja prava na obrazovanje, s naglaskom na učenike izbjeglice, bile smo aktivne u širenju mreže suradnika, razmjeni saznanja i osmišljavanja preporuka te promocije dobrih praksi. Organizirale smo [ekspertni forum](#) sa istraživačicama, udrugama koje rade u području te sveučilišnim profesoricama, napravile *desk* analizu te izradile [paper i preporuke](#) za politike i integraciju koje smo poslale obrazovnim institucijama.

Doprinijele smo [Solidar Lifelong Learning and Citizenship Monitoru](#) za 2021. godinu u području globalnog građanskog obrazovanja i obrazovanja za održivi razvoj.

Građanski odgoj i obrazovanje, globalno obrazovanje i govor mržnje

Nastavile smo rad na obrazovnim aktivnostima projekta BEHAVE. U 2021. dovršen je kurikulum treninga za nastavnike srednjih škola, za razumijevanje i sprečavanje govora mržnje na internetu. Trening za nastavnike iz Hrvatske, Srbije i Slovenije održale smo *online*. Uredile smo i sastavile publikaciju s osnovnim informacijama i razvijenim nastavnim materijalima prema potrebama i kontekstu uključenih zemalja: [Sprečavanje govora mržnje na internetu](#). Publikacije su dostupne na hrvatskom, slovenskom, srpskom i engleskom jeziku, diseminirane su srednjim školama, udrugama i institucijama.

Osim zagovaranja u području građanskog odgoja i obrazovanja i dalje smo bili aktivne u podršci obrazovnim radnicama_ima. Zbog ograničenja uzrokovanih pandemijom, podršku smo

usmjerile na izradu materijala za korištenje u nastavi, online susrete odnosno panele i rasprave. Od materijala najznačajniji su [video](#) i [radni list](#) za korištenje u nastavi na temu solidarnosti koji smo promovirale prema školama i udrugama koje rade s djecom i mladima. Video je preveden na engleski i promoviran prema partnerima iz drugih država. Kontinuirano smo prikupljale materijale i dobre prakse koje prezentiramo kroz vrlo popularni [online kalendar](#) za škole te [tiskanu verziju kalendara](#) kojih smo 500 podijelile školama, a manji broj udrugama koje s njima rade. Također smo, u sklopu suradnje sa inicijativom Osijek to GOO podržale izradu i objavu [materijala za škole](#). Kako bismo proširile ponudu tematskih seminara u području GOO-a, u ovoj godini krenule smo u izradu kurikuluma i pratećih materijala za seminar o ekonomskoj dimenziji GOO-a.

Sa stručnim izlaganjima na temu građanskog odgoja i obrazovanja (Suradnja OCD-a i predškolskih ustanova, Međuljudske i građanske kompetencije u obrazovnom sustavu i izvan njega) te kao podrška timu koordinatora sudjelovale smo na međuzupanijskoj smotri projekata građanskog odgoja i obrazovanja za predškolske ustanove u travnju, kao i na stručnom skupu u studenom 2021. godine. Skupove organizira Agencija za odgoj i obrazovanje.

Godinu nam je obilježila koordinacija međunarodnog Erasmus+ projekta [Build European Solidarity Today \(BEST\)](#)/p.s. Pokreni solidarnost! u uvjetima pandemije virusa Covid-19 i raznolikih protuepidemijskih mjera u odgojno-obrazovnim sustavima koji su uključeni (Poljska, Španjolska, Slovenija, Italija, Francuska, Hrvatska). Unatoč situaciji, u školskoj godini 2020./2021. u p.s. aktivnostima sudjelovalo je oko 1500 učenika i učenica 24 osnovne i srednje škole u Hrvatskoj, a otprilike 150 000 učenica na razini partnerstva. 21. ožujka, Međunarodni dan za eliminaciju rasne diskriminacije obilježili su zajedničkom akcijom slanja poruka solidarnosti svojim sugrađankama i sugrađanima. Finalni je to dio [seta aktivnosti](#) koje su radili sa svojim nastavnicama, fokusirajući se na teme diskriminacije, klimatskih promjena, međugeneracijske solidarnosti, migracija, psihičkog zdravlja mladih, rodne ravnopravnosti i prava žena.

Učenici_e u aktivnostima p.s. Pokreni solidarnost!

Pet je škola u Hrvatskoj napravilo i dodatan iskorak kroz planiranje i organiziranje učeničkih akcija solidarnosti u lokalnim zajednicama prema detektiranim potrebama. Kako bismo školskim koordinatoricama približile korake planiranja akcija s osobitim naglaskom na smislenu uključenost učenica od faze osmišljavanja, napisale smo publikaciju [‘Community Action Guidelines’](#) koju koriste svi partneri.

Krajem 2021. svoja smo p.s. iskustva poželjeli podijeliti s nastavnicama i partnerima iz ostalih zemalja, tako da smo u studenom organizirale međunarodnu konferenciju globalnog obrazovanja “Schools acting as hubs of solidarity and dialogue in their communities” u Ljubljani za nastavnice svih BEST zemalja što je bilo iznimno važno iskustvo, osobito nakon već godinu i pol rada u pandemijskim uvjetima. Važno nam je bilo rad učenika_ca i prezentirati - kreirale smo seriju kratkih animacija koje progovaraju o solidarnosti iz perspektive mladih. Ove obrazovne aktivnosti su prepoznate i međunarodno - dobile smo ih priliku predstaviti na kampusu jedne od najrelevantnijih konferencija u području, NECE (Networking European Citizenship Education).

Međunarodna konferencija globalnog obrazovanja "Schools acting as hubs of solidarity and dialogue in their communities" u Ljubljani

Nastavile smo 2021. koordinirati Tjedan globalnog obrazovanja u Hrvatskoj unutar mreže koju vodi Centar Sjever-Jug Vijeća Europe te kroz međunarodne izvještaje za VE, ali i Solidar Citizenship and Lifelong Learning Monitor pisati o stanju u području globalnog građanskog obrazovanja u Hrvatskoj.

Podrška razvoju i unapređenju kvalitete programa neformalnog obrazovanja

Krajem 2020. krenule smo u provedbu nositeljskog projekta SKOCKANO koji je usmjeren na unutar-sektorsku regulaciju i podršku u podizanju kvalitete obrazovnih programa udruga te jačanje vidljivosti kvalitete rada udruga u obrazovanju i suradnje sa obrazovnim institucijama. Partneri su nam Forum za slobodu odgoja, Centar za građanske inicijative Poreč, Kuća ljudskih prava Zagreb, GOOD inicijativa te norveški Phronesis. U ovoj godini, u bliskoj suradnji s partnerima, razvile smo sustav osiguranja kvalitete i prateće dokumente za udruge te pripremile pilotranje samog sustava. Paralelno smo radile na ispitivanju potreba udruga u području neformalnog obrazovanja i razvoja kompetencija te usavršavanja, a krenule smo i u izradu registra na kojem će biti dostupne sve informacije i obrasci za prijavu u sustav. Sve faze i aktivnosti izrađuju se unutar radnih grupa i kroz puno konzultacijskih procesa u sektoru.

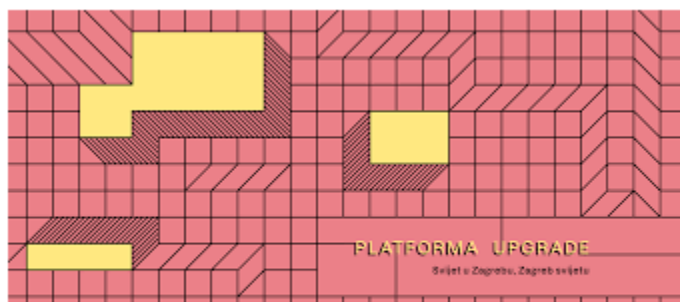
Interkulturno obrazovanje/integracija

U prošloj smo godini uz podršku Romske organizacije mladih Hrvatske revidirale, u sklopu projekta Arise Roma, prilagodile i pilotirale program "Medijatori za romske zajednice" čiji je cilj

postizanje društvene pravde, suzbijanje rasizma, predrasuda i diskriminacije prihvaćanjem načela ljudskih prava, jednakosti i pluralizma, a namijenjen je osobama koje, po svom položaju u romskoj zajednici ili svojoj institucionalnoj poziciji, rade na premošćivanju institucionalnih, društvenih i kulturnih prepreka za postizanje jednakosti Roma u društvu. Prvi trening za osobe iz Slavonije i Siska održan je u hibridnom modelu, *online* i u Slavonskom Brodu u travnju, a drugi za osobe iz Zagreba i Međimurja uživo u Zagrebu u srpnju. Na oba treninga s nama su bile socijalne radnice, policajci, nastavnice i stručne suradnice, volonteri_ke i predstavnici_e romskih organizacija. Bilo nam je iznimno zadovoljstvo program pilotirati s grupama u Slavonskom Brodu i Zagrebu, puno smo naučile od sudionica, kolega i gostiju. Program prati istoimena brošura dostupna [ovdje](#).

Medijatori za romske zajednice

Interkulturalni društveni centar, Platforma Upgrade

U suradnji s inicijativom Upgrade sudjelovale smo u aktivnostima i kampanji: [Svijet u Zagrebu - Zagreb svijetu](#) i nastavile biti podrška zagovaranju za novi model Interkulturalnog društvenog centra u Zagrebu, a u suradnji s Operacijom Grad u listopadu, u DC Rojc u Puli provele prvu od nekoliko radionica Interkulturalnog dijaloga za Društveno-kulturne Centre. Nastavile smo suradnju

s FFZG - Odsjekom za etnologiju i kulturnu antropologiju na razvoju novog studijskog programa Analitičar - stručnjak za jugoistočnu Europu. U suradnji smo razvili silabus kolegija „Interkulturni dijalog i medijacija“.

Podrška i poticaj na aktivizam

Mirovni studiji

U 2021. Mirovni studiji po prvi su puta planirani i provedeni u hibridnom modelu: *online* i uživo. Tijekom 2020. odrađena je priprema voditelja kolegija i tima te prilagodba sadržaja. Program je trajao od siječnja do lipnja. Program je u 2021. višestruko nadmašio naša očekivanja, po prvi puta uključeni su sudionici i sudionice iz cijele Hrvatske što je programu dalo novu sadržajnu dimenziju, dinamiku i kvalitetu, a ljudima izvan Zagreba mogućnost sudjelovanja, kao i širenje mreže podrške. Zadovoljstvo programom izražavaju i sudionici i predavači. Program smo prilagodile

online okruženju a u svojoj osnovi zadržao je isti sadržaj u tri cjeline: I: Vještine suradnje (komunikacija, razumijevanje i transformacija sukoba, nenasilje) II: Analize i pristupi za izgradnju boljeg društva (globalno društvo, ekonomska pravda, ljudska prava, migracije, rod, spol, seksualnost, feminizam, ratno i

Mirovni studiji 2021

antiratno nasljeđe), III: Prakse za društvenu promjenu (i praktični rad u mentorskim grupama). Ovu generaciju krasio je izraziti aktivistički naboj, otvorenost da se aktivno uđe u proces, responzivnost i odgovornost. Gotovo svih 28 sudionika_ca bilo je redovito na predavanjima dva puta tjedno. Planirana predavanja i rad mentorskih grupa održani su u cjelosti, a zbog pandemijskih uvjeta uživo smo se uspjeli naći na jednom radnom vikendu u lipnju i prezentaciji završnih radova u srpnju.

Na Mirovnim studijima 2021. radili su i gostovali: Lana Jurman, Lovorka Bačić, Andrijana Parić, Ana Raffai, Dražen Šimleša, Jovica Lončar, Iva Ivšić, Daniela Dolenc, Tatjana Vlašić, Sara Lalić,

Suzana Fugaj, Ivana Radačić, Amir Hodžić, Paula Zore, Erin Vlahović, Marinela Matejčić, Tea Vidović Dalipi, Lucija Mulalić, Gordan Bosanac, Goran Božićević, Aneta Vladimirov, Sanja Horvatinčić, Jasna Račić, Sven Cvek, Dejan Jović, Vesna Teršelič, Iva Zenzerović, Tomislav Medak i Ksenija Banović. U drugoj polovici godine, po istom hibridnom modelu pripremljena je radna godina 2022. Uspostavljen je tim u sastavu Iva Zenzerović, Lana Jurman, Kristina Klišanin i Maddalena Avon, pripremljena je kampanja, otvorene prijave i održana selekcija sudionika/ca za novu generaciju.

Mirovni studiji 2021

Močvarna akademija

U 2021. godini surađivale smo s Udruženjem za razvoj kulture u njihovom nastojanju da prošire aktivnosti s noćnog kluba i na dnevni društveni centar. Podržavamo ih u usustavljanju volonterskog sustava, organizacijskom razvoju kroz facilitiranje

Tribina u sklopu Močvarne akademije

streteškog planiranja i internog kapacitiranja te suradnjom u javnim programima za građane. Organizirale smo i provele trening javnih komunikacija za udruge, suorganizirale i gostovale na tri Turbo tribine: „Sagorijavanje u trećem sektoru - koliko dugo gorjeti za ideju?“, „Muzej nenasilja“

i „Migranški otpor u Hrvatskoj“. Suradnice smo u ispitivanju potreba građana Trnja: „Trnje u Močvari - Močvara u Trnju“ koje je u 2021. započelo s mapiranjem kvarta i ključnih aktera, a u 2022. se nastavlja online anketom, fokus grupom, druženjem sa susjedima i tribinom.

3. Partneri i suradnici

Na domaćem planu i dalje smo aktivno doprinosile koordinaciji GOOD inicijative i radu s članicama inicijative, informiranju i konzultacijama; sudjelovale smo u radu Platforme Upgrade, surađivale s organizacijama nezavisne kulture, ponajviše URKom. Partneri s kojima smo najviše surađivali u 2021. u području obrazovanja bili su Forum za slobodu odgoja, Kuća ljudskih prava, DKolektiv, Gong, Centar za građanske inicijative Poreč, Romska organizacija mladih Hrvatske. Međunarodno pak najuže surađujemo s organizacijama Fundacion CIVES (Španjolska), La Ligue de l'enseignement (Francuska), School with Class Foundation (Poljska), Humanitas (Slovenija) i ARCI APS (Italija). Doprinijele smo radu mreže koordinatora Tjedna globalnog obrazovanja koju vodi Centar Sjever-jug Vijeća Europe te mreže SOLIDAR.

4. Tko je tko u programu

2021. godine u programu su radile: Lana Jurman (voditeljica programa i članica IO-a), Iva Zenzerović Šloser (organizacijska voditeljica, članica IO-a i suradnica u programu) i Lovorka Bačić (zagovaračica, suradnica u programu). Kontinuiranu podršku našem radu kroz koordinaciju programa Mirovnih studija već nekoliko godina pruža naša članica Kristina Klišanin, na čemu joj veliko hvala!

Posebno izdvajamo

U 2021. bili su vidljivi uspjesi u zagovaranju građanskog odgoja i obrazovanja i stavljanje obrazovanja na agendu u predizborju te kvalitetan direktni rad s obrazovnim radnicama koje iskazuju zadovoljstvo našom podrškom u vidu materijala koje kreiramo i usavršavanja koje provodimo. Također, otvaranje programa Mirovnih studija za sudionike/ce iz cijele zemlje bilo je vrlo uspješno i poticajno iskustvo kojim smo mrežu suradnika/ca proširile i ojačale u cijeloj zemlji.

Azil, integracija i ljudska sigurnost

Program *Azil, integracija i ljudska sigurnost* je svojim radom u 2021. doprinio sljedećim programskim područjima CMS-a: 1. (Interkulturno i otvoreno društvo); 2. (Rastakanje sustavne opresije); 3. (Obrazovanje za mir, jednakost i demokraciju) i 4. (Osnaživanje za društvenu promjenu). Tematska područja na koja je program bio fokusiran su: pristup sustavu azila i zaštita ljudskih prava izbjeglica i drugih migranata, pristup stranca i tražitelja azila pravnoj pomoći i odvjetnicima, integracija izbjeglica i drugih migranata, osnaživanje migrantskih inicijativa i kolektiva. Aktivnosti smo ostvarivale kroz sljedeće metodološke pristupe u radu: interkulturalna medijacija i socijalna podrška u integraciji, pravna pomoć i strateška litigacija, praćenje i zagovaranje promjena politika u RH i EU, javne kampanje i senzibilizacija javnosti, kulturna produkcija, istraživanje i stručne analize te stručne edukacije. Godinu su nam obilježili pravni i javno-zagovarački uspjesi za zaštitu prava izbjeglica.

1. Izazovi i vanjski utjecaji

Izazovi s kojima smo se susretale u radu u 2021. godini odnose se na kršenja ljudskih prava izbjeglica i drugih migranata te nasilja na granicama i u dubini hrvatskog teritorija, ali i u kontekstu prepreka s kojima se izbjeglice i drugi migranti suočavaju prilikom pokušaja ostvarivanja svojih prava u institucijama Republike Hrvatske. Kako se pandemija koronavirusa nastavila u 2021. godini, prilagođavale smo se na nove načine rada (posebice kada je trebalo kombinirati hibridni način rada, otkazivati planirane aktivnosti, terenske posjete i slično). Radom smo pokušavale utjecati na zaustavljanje nezakonitih i nasilnih praksi na granicama, na omogućavanje pristupa sustavu azila, na pravnu zaštitu žrtava, sankcioniranje počinitelja i odgovornih, kao i kreiranje institucionalnih praksi koje olakšavaju procese integracije. I dalje nam nije bio omogućen pristup Prihvatalištim za tražitelje azila (u Zagrebu i Kutini), kao ni Prihvatnom centru za strance Ježevo niti Tranzitnim prihvatnim centrima (u Trilju i Tovarniku), što nam je otežavalo direktan kontakt s izbjeglicama i drugim migrantima. Suočavale smo se također s otežanim pristupom informacijama i statistikama kojima raspolaže Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP), kao i daljnjim ignoriranjem vrha Vlade RH za preuzimanje odgovornosti u nasilnom i nezakonitom postupanju prema izbjeglicama. Važnu ulogu u očuvanju prava izbjeglica i drugih migranata u 2021. godini (čime je i naš rad dobio konkretnu podršku) imali su novinari. Svojim angažmanom i

radom istraživački novinari prikupili su važne dokaze kojima su spasili ljudske živote na granicama te napravili važan korak ka pozivanju na odgovornost onih koji naređuju i provode ove nezakonite prakse. U području ostvarivanja prava izbjeglica u sustavu integracije i dalje ne postoji politička volja za unapređenjem postojećih politika i praksi, što je jasno vidljivo u činjenici za država od 2019. godine još uvijek nije donijela novi Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita. Iako se radi o svega otprilike 1000 osoba (od čega je, prema podacima MUP-a, pola napustilo RH), institucije proces integracije otežavaju nepoštivanjem određenih obaveza koje imaju prema izbjeglicama (npr. tečajevi jezika), kao i time da se velik broj ljudi često susreće s diskriminatornom praksom (u zdravstvenom i obrazovnom sustavu, kao i prilikom zapošljavanja). Određeni napredak vidimo na lokalnoj razini u Gradu Zagrebu gdje je predložen lokalni Akcijski plan za integraciju, kao i da je otvoreno i javno savjetovanje sa stručnjacima koji su dali doprinos, a na naše inzistiranje Akcijski plan će, osim osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita, uključivati i tražitelje azila. Nadamo se ovakvu promjenu vidjeti i u drugim lokalnim zajednicama, kao i na nacionalnoj razini.

2. Ključne aktivnosti i rezultati

U programu *Azil, integracija i ljudska sigurnost* u 2021. smo se prvenstveno bavile pravom na pristup sustavu azila te zagovaranjem za prestanak kršenja ljudskih prava izbjeglica i migranata, a uz to i unapređenjem integracijskih politika i praksi. Svoje napore i rad ostvarivale smo kroz direktnu i pravnu pomoć, stratešku litigaciju, zagovaranje, izvještavanje, javne kampanje, stručne edukacije, medijske istupe te organizaciju javnih događanja u zajednici. Važnu podršku u našem radu pružali su nam volonteri i volonterke - njih 30 odradilo je više od 1700 volonterskih sati kroz jezičnu podršku, pomoć u zapošljavanju, pristup institucijama i pravima, različite radionice i zajednička druženja. Uz njih želimo zahvaliti i drugim suborcima i suborkinjama koji su naše napore učinili vrijednijima i snažnijima!

Pravo na pristup sustavu azila

Za područje prava na pristup sustavu azila 2021. godina bila je ključna zbog dokaza koje su prikupili razni međunarodni i nacionalni akteri, a koji su političkom vrhu RH onemogućili da još jednom okrenu glavu od odgovornosti koju nose za nezakonita i nasilna postupanja prema izbjeglicama i drugim migrantima, kao i za izgubljene živote na hrvatskim granicama. Najvažnija pobjeda i pravda donesena je u slučaju Madine Hussiny. U odluci Ustavnog suda donesenoj

Konferencija za medije povodom presude ESLJP u slučaju Madine Hussiny

povodom tri ustavne tužbe obitelji Hussiny, Ustavni sud je ocijenio kako je članovima obitelji Hussiny Hrvatska povrijedila ljudska prava i izložila ih riziku od mučenja i zlostavljanja. Nakon odluke Ustavnog suda, uslijedila je i

ona najvažnija. Četiri godine nakon Madinine smrti, Madina i njezina obitelj napokon su dobili pravdu! Europski sud za ljudska prava objavio je [presudu](#) kojom je potvrdio povredu prava na život, povredu zabrane mučenja i nečovječnog postupanja, zabranu kolektivnog protjerivanja, pravo na sigurnost i slobodu i pravo na pojedinačni zahtjev. Malena Madina Hussiny i njezina obitelj od najvišeg suda za ljudska prava time su priznati kao

Svjetski dan migranata - Zagreb uz Madinu

žrtve nezakonitog protjerivanja koje je za posljedicu imalo gubitak života šestogodišnje djevojčice 21. studenog 2017. godine. Na ovom slučaju radila je naša suradnica Sanja Bezbradica Jelavić, koja je obitelj zastupala u svim postupcima te je svojim radom, uz našu podršku i suradnju drugih organizacija i aktivista u RH i regiji, dosegla ovu pravdu.

Drugi važni dokaz koji je objavljen u 2021. godini jest [izvještaj](#) Odbora za sprječavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja Vijeća Europe (CPT) o njihovoj posjeti Republici Hrvatskoj 2020. godine. Objavu izvještaja blokiralo je Ministarstvo unutarnjih poslova, no on je objavljen nakon što je državna tajnica Gras prekršila Poslovnik, i u odgovoru na upit Centra za mirovne studije poslanom kao nastavak javne tribine na kojoj je sudjelovala kao guvernica, otkrila sadržaj samog izvještaja. Dok odgovor državne tajnice Gras pokazuje još jedan pokušaj obrušavanja na rad institucija koje su pronašle nepravilnosti u postupanju prema izbjeglicama i drugim migrantima, sadržaj izvještaja CPT-a jasno pokazuje kako hrvatska policija muči i nečovječno postupa prema tisućama izbjeglicama i drugim migrantima.

Već smo ranije istakle kako su važnu ulogu u području prava na pristup sustavu azila imali novinari i novinarki koji su svojim istraživačkim radom razotkrili nasilna i nezakonita postupanja hrvatske policije. Novinarski tim kojeg čine ARD Wien/Südosteuropa, Lighthouse Reports, SRF Schweizer Radio und Fernsehen, DER SPIEGEL i Novosti [snimio](#) je ukupno šest nezakonitih kolektivnih protjerivanja koja uključuju otprilike 65 osoba, od čega oko 20 djece. Novinarski tim RTL-a, emisije Potraga, svojim je kamerama [zabilježio](#) kako jedna iranska obitelj iskazuje zahtjev za azilom. Zahvaljujući objavama ovih važnih snimki koje pokazuju razmjere nasilnih i nezakonitih protjerivanja, sazvane su dvije sjednice saborskih odbora na kojima smo sudjelovale i s prisutnima

Antonia Pindulić na sjednici Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina

podijelile naša saznanja. [Prva](#), zajednička tematska sjednica Odbora za unutarnju i vanjsku sigurnost i Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina na temu migracija održana je u srpnju te smo na njoj pozvale na odgovornost politički vrh, počevši s ministrom Božinovićem. Na [drugoj](#), sjednici Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina upozorile smo na paradoksalnu prirodu najavljenih posjeta zelenim granicama nezavisnog mehanizma nadzora. Iako je ministar Božinović negirao naše navode, u [dopisu](#) dobivenom temeljem Zakona o pravu

na pristup informacijama, a koji potpisuje državna tajnica Terezija Gras, jasno je navedeno kako terenski nadzor uključuje najavljene posjete zelenoj granici.

Upravo u trenucima kada je politički vrh napokon pozvan na odgovornost zbog objave dodatnih dokaza o nasilnim i nezakonitim protjerivanjima, podnijele smo dvije kaznene prijave zbog policijske brutalnosti prema izbjeglicama. U srpnju je podnesena kaznena prijava zbog teškog nasilja i ozbiljnog prekoračenja ovlasti policijskih službenika pri zaprimanju namjera za traženje međunarodne zaštite četveročlane obitelji. Brutalnost je uključivala i radnju silovanja koja je počinjena prema majci unutar ove izbjegličke obitelji. U kolovozu je podnesena kaznena prijava zbog nezakonitog protjerivanja šesteročlane obitelji iz Afganistana, uključujući trudnicu u četvrtom mjesecu trudnoće i njezinih četvero djece. Nakon što im je u bolnici pružena medicinska pomoć, policijski službenici oglušili su se na njihovo traženje međunarodne zaštite, odveli ih u kombi nakon čega su ih policijski službenici sa fantomkama na glavi odveli u blizinu Bosne i Hercegovine i nezakonito ih protjerali oduzevši im mobitel.

Također smo u kolovozu podnijele pritužbu MUP-u na rad i djelovanje policijskih službenika zbog nasilja nad strancem u Hrvatskoj, s obzirom da su, prema svjedočanstvu žrtve, studenta iz Gane, policijski službenici protupravno lišili slobode i seksualno zlostavljali. MUP nije našao povrede, ali se pritužba tretira kao kaznena prijava te se provode izvidi pred Županijskim državnim odvjetništvom u Zagrebu. Dodatno smo, u suradnji s odvjetnicom Antonelom Sesar, pokrenule upravni spor zbog rasnog profiliranja i nezakonite odluke o odbijanju ulaska stranom državljaninu u zemlju, iako je ispunjavao sve za to ispunjene uvjete, a takva odluka donesena je bila na temelju diskriminacije po osnovi rase i etničke pripadnosti. Postupak je u tijeku.

Tijekom 2021. godine pružale smo besplatnu pravnu pomoć kojom je omogućena veća pravna informiranost osoba koje ne poznaju hrvatski pravni sustav, a kojima je ta informiranost ključna u ostvarivanju osnovnih prava i egzistencije. Te su osobe tražitelji/ce azila, stranci/kinje, migranti/kinje u iregularnoj situaciji čime je osigurana zaštita njihovih prava. U 2021. godini CMS je pružio ukupno 89 općih pravnih informacija, 65 pravnih savjeta, sastavio 21 podneska i ostvario 21 zastupanje u postupcima pred javnopravnim tijelima.

U kontekstu strateške litigacije, tijekom 2021. radile smo na ukupno jedanaest slučajeva. Primarno, uspješno je završena litigacija pred Europskim sudom za ljudska prava u slučaju obitelji Hussiny, presudom u kojoj je utvrđeno da je obitelji povrijeđeno čak pet ljudskih prava zagarantiranih Konvencijom. U 2021. godini također smo, u suradnji s odvjetnicom Sanjom Bezbradica Jelavić, pokrenule novi slučaj pred Europskim sudom za ljudska prava, koji je iskomuniciran 20. prosinca 2021. godine. Radi se o kurdsom aktivistu i političaru iz Turske koji je u Hrvatskoj lišen slobode, gdje je u nekoliko navrata i na različite načine izrazio namjeru za traženje međunarodne zaštite u Hrvatskoj. No, ta namjera nikad nije zaprimljena i onemogućen mu je pristup sustavu azila, također mu je u detenciji onemogućen kontakt s izabranim odvjetnikom, a potom je nezakonito protjeran iz Republike Hrvatske.

U prosincu smo u sklopu Human Rights Film Festivala prikazale dokumentarni film [Shadow Game](#) koji bilježi nezakonita protjerivanja djece bez pratnje i njihove pokušaje dolaska do sigurnosti te održale [diskusiju](#) o položaju djece bez pratnje na migrantskim rutama.

Kako su nam odlasci u Bosnu i Hercegovinu onemogućeni pandemijom, u prvoj polovici 2021. godine fokus nam je bio na stupanju u kontakt sa žrtvama nezakonitih protjerivanja s ciljem pružanja pravne podrške te na održavanju i produbljivanju suradnje s regionalnim akterima online te intenziviranjem podrške osobama koje se nalaze u Hrvatskoj i žele zatražiti azil. Blisko smo surađivali s organizacijama/mrežama Danish Refugee Council, BVMN, Save the Children, Rosa Luxemburg Stiftungom, IDEAS, Vaša Prava. Unatoč nepovoljnoj pandemijskoj situaciji, uspjele smo ostvariti tri posjeta pograničnim područjima. U siječnju 2021. godine obavile smo posjet istočnom pograničnom području Hrvatske (područje u blizini zelene granice sa Srbijom) u svrhu boljeg razumijevanja pristupa sustavu međunarodne zaštite na tom području. U rujnu i studenom 2021. godine obavile smo posjete Bosni i Hercegovini u svrhu susreta s partnerskim organizacijama i daljnjeg proširenja suradnje na dokumentiranju nasilnog i nezakonitog protjerivanja izbjeglica i drugih migranata iz Hrvatske u BiH, kao i umrežavanja s drugim partnerskim organizacijama te održavanja treninga o strateškoj litigaciji i prepoznavanju mogućih strateških sporova. U suradnji s Infokolpom objavile smo i [priručnik](#) koji je nastojao mapirati dostupne mehanizme pravnih pritužbi o kršenju ljudskih prava na granicama, a koji su dostupni

kako na nacionalnoj tako i na europskoj razini, te time ukloniti prepreke u postizanju pravde s kojima se ljudi u pokretu susreću.

Tijekom 2021. godine i dalje smo primale upite za pomoć na službeni mobitel CMS-a od stranih državljana koji se nalaze na teritoriju RH i žele tražiti azil. Za svaki slučaj u kojem su osobe pristale podijeliti s nama lokaciju i podatke kako bismo kontaktirali policiju, slali smo informacije i zahtjev za postupanjem nadležnoj policijskoj upravi, generalnom kanalu MUP-a, Pučkoj pravobraniteljici, Pravobraniteljici za djecu i Hrvatskom pravnom centru na znanje. Tijekom cijele godine zaprimile smo ukupno 238 upita od 211 grupe, koji su se odnosili na 746 osoba. U najmanje 89 grupa bila su prisutna djeca, a 47 grupa je trebalo liječničku pomoć. Policiji smo poslali ukupno 51 upit, a odgovor od policije smo primili u samo 2 slučaja, dok je u 25 slučajeva u njihovo ime odgovorio Hrvatski pravni centar. Tijekom tog razdoblja, najmanje 37 grupa je prijavilo nezakonita protjerivanja, a samo 10 grupa je dobilo pristup sustavu azila.

Posebnu pažnju smo posljednjih godina počele posvećivati brizi o mentalnom zdravlju i sagorijevanju u radu s ranjivim skupinama. Osim direktne podrške i mogućnosti odlaska na supervizije, objavile smo i [Džepni vodič za hrabre ljude](#) - vodič za branitelje i braniteljice ljudskih prava koje uslijed borbe zaboravljaju na vlastito mentalno zdravlje.

Integracija

U području integracije, u 2021. smo bile fokusirane na direktan i zagovarački rad usmjeren prema poboljšanju sustava integracije, kao i radu na interkulturalnim susretima u lokalnim zajednicama.

Edukacija za volonterke i volontere

Godinu smo započele predstavljanjem iranske nove godine - Nowruza, prvo sa zajedničkim druženjem naših volonterki i volonterke Ane iz Irana koja nam je predstavila značenje Nowruza te kako postaviti stol za proslavu, te smo nekoliko dana kasnije sa našim prijateljem Yazdanom napravili i javno online predstavljanje Irana. Kroz godinu, naše volonterke su u

suradnji s našim novim susjedima pomogle napraviti i prezentacije Senegala, Sirije i Jemena, tijekom kojih su ljudi predstavljali zemlje svojeg porijekla - njihove povijesti, kulturne i političke značajke, kao i stvari koje im nedostaju, te tako javnosti malo približiti mjesta koja su morali ostaviti.

U sklopu projekta *Bridges* nastavile smo s radom na osnaživanju migrantsko-lokalnih kolektiva te smo u svibnju organizirale Afro Limbo, javni događaj u suradnji s Močvarnim dnevnim boravkom i udrugom Afro Badinya, gdje su posjetoci mogli sudjelovati u izradi afričkih maski, radionici sviranja djembe bubnjeva, radionici zapadnoafričkog plesa. Na samom kraju večeri organiziran je glazbeni jam session uz vatru popraćen limbo plesom. Radile smo i sa kolektivom Žene ženama, Nogometnim klubom Zagreb 041 i Zborom Domaćinosti.

Afro Limbo - interkulturalni susret

Kao Koordinacija za integraciju, [8. Tjedne IZBJEGLICAMA!](#) otvorili smo konferencijom za medije u Močvari uz poruku “Dobro došli - dobro ostali”, kojom smo pozvali Hrvatsku da postane otvorena zemlja dobrodošlice u kojoj svi mogu ostati i kvalitetno graditi svoje živote. Nerijetko se u javnom i političkom diskursu pokušava opravdati neučinkovitost institucija na način da se odgovornost

Otvaranje 8. tjedana IZBJEGLICAMA!

prebacuje na same izbjeglice i Hrvatsku prikazuje kao zemlju u kojoj ljudi ne žele ostati, no u očima izbjeglica koji su ovdje dobili međunarodnu

zaštitu Hrvatska nije tranzitna zemlja, već novi njihov dom. To su na press konferenciji poručili i naši kolege, prijatelji i novi članovi društva - Semih Huseyin i Melike Bikec, koji su pričali o svojem radu i trudu te životu u Hrvatskoj, Semih kao student Pravnog fakulteta, a Melike kroz svoj rad u kolektivu Žene ženama. U sklopu Tjedana IZBJEGLICAMA! organizirale smo i nekoliko okruglih stolova koji su tematizirali različite aspekte i sistavne poteškoće integracijskog procesa - pristup tržištu rada i diskriminaciji u zapošljavanju, zatim poteškoćama u priključivanje u sustav visokog obrazovanja. Dodatno, kao i dio kampanje platforme Upgrade “Svijet u Zagrebu, Zagreb svijetu” organizirali smo i kratki koncert senegalskog glazbenika Commija Baldea, kao i nastup sirijskog glazbenika Jafara, koji je tijekom događanja “Trešnjevka se budi” nastupio sa nekoliko vlastitih hip hop pjesama.

Trešnjevka se budi - Priče, glazba i hrana iz Sirije

S obzirom na istaknute potrebe za komuniciranjem o integraciji, a ograničene kapacitete za javna događanja u kontekstu pandemije, tijekom 2021. snimale smo i [podcaste](#) u kojima smo sa suradnicama i suradnicima razgovarale o integraciji. U 2021. posebno izdvajamo tribinu “Primjeri migrantskog otpora u Hrvatskoj”, gdje smo s našim gostima (Chandrelle Salamat, Concerned Voices International, Ismaila Commi Balde, glazbenik, Salam Al Nidawi, prevoditelj i politolog, Prince Wale Soniyiki, Dijaspora Afrikanaca u Hrvatskoj, Awudi Atitsogbui, Awudi Intuitive Healing) predstavili razvoj migrantskog angažiranja u Hrvatskoj, s kojim se sve preprekama susreću ljudi koji su doselili u Hrvatsku, i na koje su se načine osobe svojim trudom i angažmanom bore za svoja prava te mijenjaju integracijske procese na bolje.

U sklopu projekta “Uključeni i aktivni” zajedno s udrugama Status M i Živi atelje kroz prošlu godinu radile smo s muškarcima i ženama niz radionica vezanih uz temu maskuliniteta, femininiteta, rodnih uloga i stereotipa u društvu, kao i radionice vezane uz teme rasizma, diskriminacije i borbe za vlastita prava.

U ljeto 2021. Grad Zagreb je otvorio javno savjetovanje za Akcijski plan za integraciju Grada Zagreba. Uključile smo se u [savjetovanje](#) kako bismo pohvalile uložene napore, dodale prijedloge za unaprjeđenje, ali i istakle da Akcijski plan može biti izgrađen upravo na temeljima dugogodišnjeg iskustva koje su gradske stručne službe stvarale i gradile, a koje mogu postati još uključivije.

Kroz direktan kontakt s izbjeglicama detekirale smo (zajedno sa suradnicama iz AYS i RCTZG) kako banke u RH i dalje primjenjuju diskriminatorne prakse prilikom ostvarivanja prava na bankarske usluge. Praksa uskraćivanja korištenja bankovnih računa i drugih bankarskih usluga nastavile su i kroz ovu godinu, što je izbjeglicama otežalo svakodnevni život. Zbog toga smo ponovno pisale pritužbu Uredu Pučke pravobraniteljice koja je u određenim bankama pokrenula ispitni postupak u slučajevima pojedinaca koji su za to bili suglasni. Tijekom godine aktivno smo radile na osnaživanju izbjeglica i drugih migranata na tržištu rada. U prvoj polovici 2021. godine provele smo nekoliko edukacija za osobe koje rade u civilnom društvu, a koje žele pružati podršku izbjeglicama i drugim migrantima prilikom integracije na tržište rada kroz mentoriranje i društveno poduzetništvo. U sklopu projekta [BEST](#), tijekom kojeg smo izbjeglice i druge migrante

osnaživale u samozapošljavanju i pokretanju društvenog poduzetništva, organizirale smo prvi Hackathon, na temu razvijanja društveno odgovornih modela kojim bi se unaprijedio rad organizacija civilnog društva ili migrantskih poduzeća. Intenzivan rad kroz pružanje podrške izbjeglicama i drugim migrantima prilikom integracije na tržište rada produbljen je kroz projekat Career Path, unutar kojeg smo u 2021. godini objavile nekoliko međunarodnih publikacija: [pregled](#) najboljih praksi u Hrvatskoj, Češkoj, Mađarskoj i Slovačkoj, [policy preporuke](#) za unaprjeđenje integracije državljana trećih zemalja na tržište rada, [tematske priručnike](#).

3. Partneri i suradnici

U području pristupa azilu, zaštite ljudskih prava te dekriminalizacije solidarnosti surađivale smo s članicama Mreže Border Violence Monitoring (BVMN), Europskog vijeća za izbjeglice i prognanike (ECRE), Europske mreže protiv rasizma (ENAR), EuroMed Rights, Europskog centra za ustavna i ljudska prava (ECCHR), Europske građanske inicijative (ECI), Human Rights Watch (HRW), Amnesty International (AI), Danskog vijeća za izbjeglice (DRC), Nizozemskog vijeća za izbjeglice (DCR), Save the Children, Proasyl, Platforme za međunarodnu suradnju o nedokumentiranim migrantima (PICUM), Liječnicima svijeta (MDM), neformalnom regionalnom mrežom s Legisom, Talijanskim konzorcijem solidarnosti (ICS) i Centrom za zaštitu i pomoć tražilaca azila (APC), Beogradskim centrom za ljudska prava, Rosa Luxemburg Stiftungom, Centrom za istraživanje i razvoj društva - IDEAS, Kućom ljudskih prava, kao i zastupnicima lijeve koalicije u Europskom parlamentu. S Uredom pučke pravobraniteljice i Uredom pravobraniteljice za djecu surađivali smo u području azilnih i integracijskih pitanja. Uz podršku i suradnju s Global Fund for Children nastavili smo rad na mentalnom zdravlju i prevenciji burn-outa s Društvom za psihološku pomoć.

U području integracije nastavile smo suradnju s Uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske i ostalim članicama Radne skupine za integraciju, sa članicama Koordinacije za integraciju (posebice s Rehabilitacijskim centrom za stres i traumu Zagreb, udrugama Are You Syrious? i borders:none te Projektom građanskih prava Sisak), Koordinacije za azil i Inicijative Dobrodošli! te s platformom Upgrade, ali i s brojnim međunarodnim partnerima. Posebno važna nam je suradnja i osnaživanje migrantskih kolektiva i inicijativa koje okupljaju osobe migrantskog porijekla. Istaknule bismo Živi atelje - kolektiv Žene ženama, udruhu Afro Badinya, nogometni klub Zagreb 041, zbor Domaćigosti te pojedince okupljene oko kolektiva

Black Lives Matter Croatia koji je krajem godine prerastao u udrugu Panafričko društvo u Hrvatskoj (PADUH). U 2021. godini, CMS je bio član kluba Zagreb 041 te međunarodnih mreža Solidar, ECRE, ENAR, BVMN, Balkan Route, Welcome to Europe i Welcoming Europe Alliance, a postali smo i punopravna članica mreže EuroMedRights.

4. Tko je tko u programu

U 2021. godini u programu su radile: Maddalena Avon - istraživačica i zagovaračica u području integracije i prava na azil, koordinatorica *wellbeing* aktivnosti CMS-a; Ana Čuča - koordinatorica terenskih aktivnosti, zagovaračica u području kriminalizacije solidarnosti i prava na azil te integracije izbjeglica na tržište rada i interkulturalnog obrazovanja; Sara Kekuš - voditeljica programa u prvoj polovici godine te istraživačica i zagovaračica ljudskih prava djece i odraslih osoba u području pristupa sustavu azila i zaštite načela zabrane vraćanja; Lucija Mulalić - koordinatorica volontera, zagovaračica i istraživačica u području rasizma i islamofobije te migrantskog aktivizma, Antonia Pindulić - pravnica CMS-a i koordinatorica strateške litigacije te zagovaračica u području prava na pristup azilu; Tea Vidović Dalipi - analitičarka u području interkulturalnosti i prava na azil te voditeljica programa u drugoj polovici godine. Sve članice programa doprinosile su programskim temama kroz istraživanja, izvještavanja, edukacije te zagovarački i direktan rad, pravica kroz besplatnu pravnu pomoć te uz podršku ostalih članica programa kroz stratešku litigaciju. Bliske suradnice programa u području pravne pomoći i strateške litigacije bile su odvjetnice Andrea Mardešić, Antonela Sesar i Sanja Bezbradica Jelavić. Bliski suradnici u području integracije bili su Salam Al-Nidawi, Dragana Knezić, Anamarija Macanović, Dubravka Marušić i Marijana Hameršak.

Posebno izdvajamo

Posebno izdvajamo pobjedu na Europskom sudu za ljudska prava u slučaju obitelji Hussiny, koja je potvrdila sve ono što smo uz tisuće sjedočanstava, dokaza i izvještaja tvrdili posljednjih šest godine - da Republika Hrvatska nezakonito protjeruje izbjeglice, nehumano postupa prema djeci, ne provodi učinkovite istrage te zastrašuje izbjeglice, njihove odvjetnike i organizacije. Naučili smo da se pravdu isplati čekati, čak i kada se čini nedostižnom! U području integracije smatramo važnim da je na lokalnoj razini u Gradu Zagrebu donesen Akcijski plan za integraciju izbjeglica koji uključuje osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita i tražitelje azila.

Program Borba protiv nejednakosti

Program *Borba protiv nejednakosti* svojim aktivnostima doprinosi sljedećim programskim područjima Strateškog plana Centra za mirovne studije 2020. - 2024.: 1. Interkulturno i otvoreno društvo; 2. Rastakanje sustavne opresije; 3. Obrazovanje za mir, jednakost i demokraciju; 4. Osnaživanje za društvenu promjenu i 5. Borba protiv socio-ekonomskih nejednakosti. Ovaj CMS-ov program je usmjeren na smanjenje nejednakosti, kako onih socio-ekonomskih, koje pogađaju veliki dio društva, tako i nejednakosti koje su posljedica diskriminacije, predrasuda i stereotipa prema određenim manjinama u Hrvatskoj. Program djeluje u više smjerova kako bismo doprinijele smanjenju tih nejednakosti. U prvom redu, to je zagovaranje i istraživanje za politike koje doprinose smanjenju nejednakosti u ekonomskoj sferi, s naglaskom na javno zagovaranje i osvještavanje socio-ekonomskih prava; srozavanja institucija socijalne države i pristupa javnim dobrima te javnim uslugama. Istodobno, ovaj program radi na suzbijanju diskriminacije, govora mržnje i zločina iz mržnje, prvenstveno kroz istraživanja, javne kampanje i institucionalno te zakonodavno zagovaranje, a proteklih smo godina posebnu pažnju posvećivali pravima romske nacionalne manjine, pravima izbjeglica i migranata te suzbijanju rasizma i ksenofobije.

2021. je bila obilježena pandemijom te posljedicama razornog potresa na Baniji, zbog čega je dio kapaciteta ovog programa početkom godine bio usmjeren na ublažavanje posljedica potonje elementarne nepogode. No, većina planiranih aktivnosti programa nastavljena je u prilagođenim formatima. Posebno izdvajamo Tjedne jednakosti održane u osam gradova diljem zemlje, dodatno jačanje kapaciteta i partnerstva u području borbe protiv socio-ekonomskih nejednakosti kroz ulazak Danila Ćurčića iz beogradske Inicijative A11 u [Savjet Izvršnog odbora CMS-a](#) te kampanju protiv govora mržnje #ODgovor na internetu koju smo usmjerile na mlade.

1. Izazovi i vanjski utjecaji

I dalje prisutna pandemija te razorne posljedice potresa na Baniji uzrokovale su izazove pri provedbi planiranih aktivnosti uživo te smo značajne napore ulagale u prilagodbu aktivnosti i načina rada. Također, pojave diskriminacije, povrede ljudskih prava i potreba za humanitarnom pomoći na potresom pogođenom području ponukale su nas na odlaske na Baniju gdje smo uz logističku podršku platforme SLOGA prikupljale informacije o diskriminaciji usmjerene posebice protiv pripadnika_ ca romske nacionalne manjine pri podjeli humanitarne i druge pomoći, što smo

povezale s dijeljenjem humanitarne pomoći ranjivim skupinama. I u 2021. nastavljeno je sužavanje prostora za djelovanje civilnog društva. Nacionalni plan za stvaranje poticajnog okruženja za rad organizacija civilnog društva nije donesen, iako je prethodna strategija istekla 2016. godine. Savjet za razvoj civilnoga društva je sve više marginaliziran, a na organizacije civilnog društva se i dalje stavljaju teški birokratski uvjeti za financiranje. Nadalje, u 2021. je financiranje organizacija civilnog društva bilo još nedostupnije nego prijašnjih godina.

2. Ključne aktivnosti i rezultati

U programu Borba protiv nejednakosti, u 2021. radile smo na nekoliko tema: govor mržnje na internetu, kroz provedbu projekta [“\(Od\)govor – borba protiv govora mržnje u Jugoistočnoj Evropi: učenje i djelovanje protiv govora mržnje na internetu” \(BEHAVE\)](#), suzbijanje zločina iz mržnje, kroz provedbu projekta [“Protiv mržnje - činjenicama” \(Facts against Hate\)](#), suzbijanje diskriminacije (posebice one usmjerene protiv romske nacionalne manjine) i rasizma te zaštita ljudskih prava, primarno kroz provedbu projekta [Arise Roma - osvještavanje, integracija i podrška osnaživanju Romkinja i Roma](#). Također, radile smo na suzbijanju socio-ekonomskih nejednakosti, prvenstveno kroz provedbu projekta [PRAVA U PRAKSI - Participacijom i suradnjom do kvalitetnih politika zaštite socio-ekonomskih prava](#) kao i na osmišljavanju sektorskih inovacija za progresivno civilno društvo i promicanje ljudskih prava kroz projekt [Novi početak – sektorske inovacije za proaktivno, progresivno i utjecajno civilno društvo za zaštitu i promociju ljudskih prava](#).

Suzbijanje govora mržnje

Analiza [„Narativi mržnje u internetskim medijima i internetskoj komunikaciji u Hrvatskoj“](#) Sare Lalić i Cvijete Senta usmjerena na narative mržnje na internetu u Hrvatskoj – dakle ne samo na govor mržnje kao zakonom definiranu i zabranjenu kategoriju nego i na druge potencijalno društveno štetne vrste govora. Cilj ovog izvještaja bio je analizirati glavne karakteristike mrzilačkih sadržaja na internetu da bismo na temelju tih spoznaja doprinijeli donošenju zaključaka o tome koji bi bili najefikasniji načini odgovora odnosno borbe protiv takvih sadržaja na internetu.

Kroz publikaciju [“Sprečavanje govora mržnje na internetu”](#) čitatelji se mogu upoznati s ključnim definicijama i pojmovima vezanim uz govor mržnje, zakonskim regulativama, sažetim

istraživanjima o pojavnosti govora mržnje i društvenim grupama prema kojima se najčešće iskazuje. Na kraju priručnika nalaze se materijali za nastavnike koji sadrže prijedloge nastavnih jedinica, školskih projekata, rada s roditeljima te prijedloge za razvoj školskih aktivnosti. Primjereni su radu u srednjim školama - s učenicima, nastavnicima, roditeljima, a ciljaju na prepoznavanje govora mržnje, te njegovu dekonstrukciju i prevenciju.

Kampanja na društvenim mrežama "ODgovor" je provedena početkom školske godine, a sastojala se od članaka o štetnosti govora mržnje objavljenih na portalu srednja.hr, video klipova s uputom kako prijaviti govor mržnje na društvenim mrežama ([Facebook](#), [Instagram](#), [YouTube](#) i [Tik-Tok](#)) te niza raznih video poruka, infografika i ostalog vizualnog sadržaja dostupnog na društvenim mrežama naše organizacije putem #ODgovor.

Kampanja na društvenim mrežama „Odgovor“

Suzbijanje kaznenih djela zločina iz mržnje

Početkom 2021. Cvijeta je sudjelovala u [javnoj raspravi putem e-savjetovanja](#) o izmjenama i dopunama [Protokola za postupanje u slučaju zločina iz mržnje](#) te je, temeljem naših komentara i zagovaračkog rada, radna skupina za praćenje proširena za više članova_ica iz civilnog društva, posebice onih ranjivih skupina prema kojima je ovakvo nasilje motivirano predrasudama i

počinjeno. CMS nije izabran u novu radnu skupinu, ali i dalje smo prisutne u ovoj temi putem uspostavljenih i dugoročnih suradnji unutar civilnog društva.

Povodom Međunarodnog dana tolerancije 16. studenoga 2021. godine, objavile smo [statistiku nasilja motiviranog predrasudama i mržnjom za 2020. godinu](#), a koju prikuplja Ured za demokratske institucije i ljudska prava pri Organizaciji za europsku sigurnost i suradnju (OSCE-ODIHR). Podaci za Hrvatsku sadrže uglavnom slučajeve oštećenja tuđe stvari, prijetnje i slučajeve fizičkog nasilja prema osobama, a prikupili smo ih u suradnji sa suradničkim organizacijama. Kroz godinu smo objavile više članaka vezano za negativni fenomen mržnje iz predrasuda, primjerice: [Zašto nespominjanje identiteta i etniciteta djeteta žrtve nasilja nema veze sa skrivanjem, već s odgovornim izvještavanjem](#) i [Paradoksom tolerancije do tolerantnijeg društva](#).

U listopadu 2021. godine, Cvijeta je predstavila višegodišnje aktivnosti naše organizacije, ali i suradničkih organizacija iz Hrvatske u ovom području na konferenciji "Evidence-based actions against racism and hate crime" koja je održana *online*, u

Konferencija „Evidence-based actions against racism and hate crime“

organizaciji finskog Ministarstva pravosuđa i partnera na projektu.

Izradile smo nekoliko video emisija razgovornog formata dostupnih na društvenim mrežama:

> [Kako statistika pomaže u borbi protiv nasilja i mržnje?](#) Razgovor sa zamjenicom Pučke pravobraniteljice Dijanom Kesonja i koordinatorom udruge Zagreb pride Frankom Dota o prikupljanjima podataka i njihovom korištenju za zagovaranje, izradu preporuka i osmišljavanje aktivnosti utemeljenih na činjenicama i statistikama, a za borbu protiv nasilja motiviranog mržnjom i predrasudama.

> [Je li važno izjasniti se kao nacionalna manjina u popisu stanovništva?](#) Razgovor sa zastupnikom srpske nacionalne manjine u Gradskoj skupštini Zagreba Nikolom Vukobratovićem i

podpredsjednikom udruge [Romska organizacija mladih Hrvatske](#) (ROM HR) Sinišom-Senadom Musićem o aktualnom popisu stanovništva i manjinskoj pripadnosti te izazovima koje izjašnjavanje kao nacionalna manjina nosi.

> [Je li govor mržnje oružje protiv novinarstva?](#) Razgovor s novinarkom Dankom Derifaj i odvjetnicom Vanjom Jurić o mogućnostima za postupanje u situacijama ispoljavanja mržnje prema novinarima koji rade svoj posao informiranja javnosti o nezakonitostima i problemima u sustavu.

> [Severina i Rikardo: mladi Romi i Romkinje i iskustvo diskriminacije](#). Razgovor sa Severinom Lajtman i Rikardom Osmanovićem o njihovim iskustvima nejednakog postupanja i nasilja te porukama nadležnim institucijama za poboljšanje položaja pripadnika_ca romske nacionalne manjine s fokusom na mlade.

Video „Severina i Rikardo: mladi Romi i Romkinje i iskustvo diskriminacije“

Za Kuću ljudskih prava Zagreb (KLJP) i njihov projekt poboljšanja sustava zaštite za žrtve kaznenih djela zločina iz mržnje, Cvijeta je napisala uvod o specifičnostima nasilja prema migrantima, a za [brošuru za žrtve](#) koju je KLJP objavila u travnju.

I u 2021. godini, stranica [Dosta je mržnje](#) je nastavila prikupljati prijave građana_ki vezano za štetan, uvredljiv, diskriminatoran ili kažnjiv govor u javnom prostoru, a posebice nakon održane Povorke ponosa početkom srpnja.

Suzbijanje diskriminacije, rasizma i ksenofobije te zaštita ljudskih prava

U okviru projekta Arise Roma, u 2021. skupa s ROM HR-om i [udrugom Arterarij](#) organizirale smo [kulturni festival Tjedni jednakosti](#) u sklopu kojeg smo od 8. travnja do 26. rujna 2021. posjetile

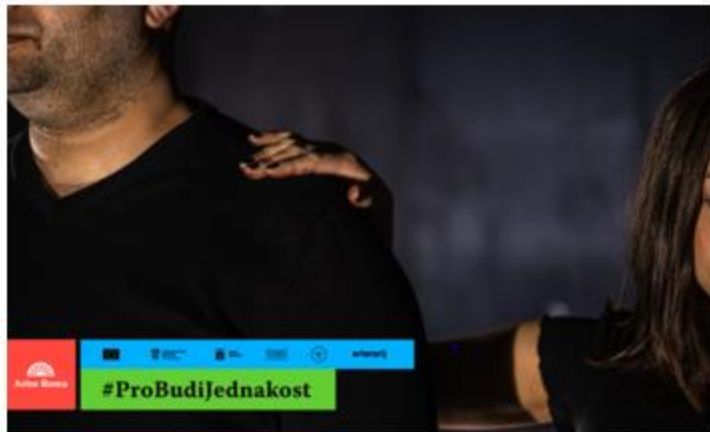

Tjedni jednakosti - izložba

osam gradova diljem zemlje. Festival bio je popraćen kampanjom [#ProBudiJednakost](#) na društvenim mrežama te se sastojao od predstave [POGLEDAJME](#), izložbe *Jednog dana život će biti lijep* te brojnih popratnih akcija u suradnji s lokalnim aktivistima_kinjama. [Tjedni jednakosti](#) krenuli su iz Zagreba na sam Svjetski dan Roma, a s nama ih je otvorila Melanija Mešić [razgovorom](#) sa Severinom

Lajtman tokom kojeg je govorila o iskustvima rada na predstavi, diskriminaciji i govoru mržnje. Suradnju s njom trebale smo nastaviti kao glumicom u predstavi *POGLEDAJME* Romana Nikolića te kao koautoricom aktivističkih performansa koji bi otvorili pitanje jednakosti Roma i Romkinja u društvu na ulicama gradova, njena se bolest tome ispriječila. Iako smo od srca navijali da opaku bolest iznova pobijedi, nažalost nije dočekala zatvaranje *Tjedana jednakosti*. Melanijin prerani i okrutno nagli odlazak ostavio je veliku prazninu, ali ostaje nam i ohrabruje nas njezina vjera da je bolje sutra za sve moguće. Tokom festivala, *POGLEDAJME* u suradnji s glumcima Severinom Lajtman i Sinišom-Senadom Musićem izvedena je ukupno 12 puta u [Zagrebu](#), [Slavonskom Brodu](#), [Kutini](#), [Čakovcu](#), [Belom Manastiru](#), [Rijeci](#) i [Karlovcu](#), a audiovizualna izložba *Jednog dana život će biti lijep* Barbare Matejčić i Ane Opalić bila je postavljena u [Zagrebu](#), [Slavonskom Brodu](#), [Vodnjanu](#), [Čakovcu](#), [Belom Manastiru](#), [Rijeci](#) i [Karlovcu](#). Kako bi izložba *Jednog dana život će biti*

lijep ostala dostupna svima i za trajno osvještavanje, u suradnji s autoricama prilagodile smo je i objavile u [online izdanju](#). Uz to, ostaju nam dostupni i [audio dokumentarci](#) u produkciji Barbare Matejčić i Ljubice Letinić u kojima možemo čuti priče i poruke mladih Romkinja i Roma iz Hrvatske i šire, a dostupni su za preuzimanje [online](#). Uz Tjedne jednakosti smo suradnji s Uredom pučke pravobraniteljice i ROM HR-om posjetile romskih naselja u Brodsko-posavskoj, Osječko-baranjskoj, Međimurskoj i Sisačko-

Tjedni jednakosti - predstava

moslavačkoj županiji te samo s ROM HR-om Vrtni put u Zagrebu. Obilasci romskih naselja kao i komunikacija s romskim zajednicama ukazale su nam na već poznate poteškoće sa zapošljavanjem, uključujući i diskriminaciju, loše uvjete stanovanja i infrastrukture, kao i na dalje nisku uključenost romske djece predškolsko i obrazovanje.

Povodom Svjetskog dana vještina mladih, 15. srpnja 2021. u Zagrebu održale smo [Konferenciju o inovativnim metodama uključivanja mladih Romkinja i Roma u društvo](#). Kroz dva panela, sudionici_e i konferencije predstavili su aktivnosti i programe kojima je na dugoročan, inovativan

Vizual kampanje #ProBudiJednakost

i za buduće projekte primjenjiv način ostvaren cilj inkluzije mladih Romkinja i Roma kroz rad, umjetnost i kulturu. Dodatno, na konferenciji iskoristile smo priliku da [predstavimo novi priručnik](#) "Organizacija Programa prakse i mentorske podrške." Priručnik koji je dostupan na [hrvatskom](#) i

[engleskom](#) jeziku nastao je kao rezultat potrebe tima CMS-a i ROM HR-a da na jednom mjestu opišemo svoja iskustva te izradimo vodič o programu koji smo provele zajedno u 2020. godini.

Također, u suradnji s ROM HR-om [izradile](#) smo video “[Kako se boriti protiv diskriminacije?](#)” za koji su nam svoje glasove posudili Severina Lajtman i Rikardo Osmanovićem. Ovim videom prikazujemo moguće diskriminatorne situacije, definiciju diskriminacije prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije i kontakte institucija i organizacijama kojima se žrtve diskriminacije mogu javiti ako smatraju da su (bile) diskriminirane.

Sara Lalić i Sandra Kasunić sudjelovale su u radu Radne skupine (RS) za izradu Nacionalnog plana za uključivanja Roma za razdoblje od 2021. do 2027. godine i popratnog Akcijskog plana za razdoblje od 2021. do 2022. godine. Njihov rad u RS okončan je donošenjem Nacionalnog plana i popratnog Akcijskog plana na sjednici Vlade RH 23. lipnja 2021. godine. S obzirom da ovaj dokument predstavlja velik i važan iskorak [nadamo](#) da će on sljedećih godina biti dosljedno i energično proveden te da će se za sedam godina vidjeti jasni i stvarni učinci u svim aspektima života pripadnika_ca romske nacionalne manjine u Hrvatskoj.

Od zadnjeg kvartala 2021. godine, Sara i Sandra sudjeluju u savjetodavnom procesu Europske komisije s romskim i pro-romskim organizacijama civilnog društva i međunarodnih partnera (DG JUST Roma Consultation) radi praćenja provedbe Strateškog okvira EU-a za ravnopravnost, uključenost i sudjelovanje Roma iz hrvatske perspektive. Nadalje, Cvijeta je sudjelovala u RS za izradu Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje od 2021. do 2027. i popratnih akcijskih planova.

Tijekom godine upozoravale smo na štetne izjave političara i javnih osoba koje doprinose netrpeljivosti prema ranjivim društvenim skupinama. Na primjer, zajedno s drugim organizacijama civilnog društva, reagirali smo [otvorenim pismom](#) na štetne izjave predsjednika Milanovića kojima je negirao nalaze Odbora za sprječavanje mučenja Vijeća europske o kršenju prava izbjeglica, relativizirao genocid u Srebrenici i zločin izvršen nad obitelji Zec.

[CMS](#) je kontakt točka multidisciplinarnе istraživačke mreže [FRAnet](#) Agencije EU za temeljna prava (FRA). Kao i do sada, u suradnji s partnerima (Kuća ljudskih prava Zagreb i B.a.B.e.), svake godine provedemo desetak istraživanja za Agenciju, a vezano za ostvarenja i kršenja temeljnih prava. U 2021. godini, tematski fokusi bili su na istraživanju [utjecaja koronavirusa](#) na svakodnevnicu građana, smanjenje prostora za djelovanje civilnog društva ([na razini Europske unije](#), ali i [u](#)

[domaćem okruženju](#)), uz ostale redovite istraživačke poslove poput [godišnjeg izvještaja o stanju temeljnih prava](#) i zakonodavnim i policy pomacima.

U prvoj polovici 2021. godine nastavile smo naš rad na zagovaranju unapređenja Nacrtu prijedloga Zakona o civilnim stradalnicima Domovinskog rata zajedno s Centrom za mir, nenasilje i ljudska prava, Documentom i Inicijativom mladih za ljudska prava - Hrvatska. Iako smo pozdravile donošenje zakona, smatramo manjkavim što u njemu nije uključen veliki dio kvalitetnih i konstruktivnih prijedloga koje su upućeni nadležnom ministarstvu i Vladi RH. Stoga smo povodom donošenja zakona u [zajedničkom priopćenju](#) upozorile da je propuštena prilika za kvalitetno, pravedno i obuhvatno rješenje, u skladu s ljudskim pravima te apelirale na to da primjena zakona bude u duhu Ustava Republike Hrvatske, pri čemu se prvenstveno misli na nacionalnu ravnopravnost i načelo jednakosti.

Kao članica europske mreže Civil Liberties Union for Europe ([Liberties](#)), izradile smo [izvještaj o vladavini prava u Hrvatskoj](#) koje je predano Europskoj komisiji kao doprinos izvješću Europske komisije o vladavini prava u Hrvatskoj u 2021. godini. U tu smo svrhu sudjelovali i na sastanku s predstavnicima EK, na kojem smo najviše govorile o stanju civilnog društva u Hrvatskoj i nezakonitim i nasilnim protjerivanjima izbjeglica iz Hrvatske. CMS je tijekom cijele godine bio aktivan u mreži Liberties, prvenstveno kroz doprinos Sare Lalić kao članice Upravnog odbora mreže.

Tijekom godine bile smo aktivne i u Savjetu za razvoj civilnoga društva kroz djelovanje Sare kao zamjenice člana Savjeta u području promicanja i zaštite ljudskih prava. Nažalost, kvaliteta rada Savjeta i ove je godine dodatno nazadovala. Tijekom godine, održane su samo [dvije redovne sjednice Savjeta](#), a odgovorni za sazivanje i tehničku podršku sjednicama Savjeta uglavnom nisu odgovarali na kontinuirane molbe članova i

Izvještaj o vladavini prava u Hrvatskoj

članice iz reda udruga za sazivanje sjednica. Istovremeno, neki od procesa ključnih za djelovanje i razvoj civilnog društva u RH su u zastoju, poput donošenja Nacionalnog plana za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva te strateških programskih dokumenata ESF+ za financijsko razdoblje 2021.-2027.

Početak 2021. godine, Sara je [imenovana vanjskom članicom](#) Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora, te je aktivno sudjelovala u raspravama Odbora o raznim temama, poput prijedloga Zakona o civilnim stradalnicima rata, Zakona o prijaviteljima nepravilnosti, izvješća Pučke pravobraniteljice, kršenja prava izbjeglica i drugih migranata i sl.

Borba protiv socio-ekonomskih nejednakosti

S početkom 2021. godine, zajedno s partnerima Bazom za radničku inicijativu i demokratizaciju (BRID), Institutom za političku ekologiju (IPE), KLJP i Pravom na grad (PNG) započele smo provedbu projekta PRAVA U PRAKSI. U sklopu projekta, radimo na uspostavi sustava praćenja socio-ekonomskih nejednakosti i zagovaranja ostvarenja socio-ekonomskih prava kroz jačanje suradnje i kapaciteta civilnog društva i međusektorske suradnje. Tako smo [upozorile](#) na to da je Nacionalna razvojna strategija do 2030. godine propuštena prilika za razvoj, [pozvale](#) Vladu RH da podrži pravedan pristup lijekovima protiv COVID-a 19, anaizirale i javno kritizirale prijedlog Nacionalnog plana oporavka i otpornosti tj. [apelirale](#) na vladajuće da nam je potreban plan za

Akcija i konferencija za medije o Nacionalnom planu oporavka i otpornosti

otpornost umjesto otpora promjenama. Povodom Međunarodnog dana borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti [upozorile](#) smo da je prijedlog Nacionalnog plana borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti promašen jer predložene mjere nisu usklađene sa standardima ljudskih prava i potrebama osiromašenih i marginaliziranih društvenih skupina. Također, povodom Međunarodnog dana ljudskih prava [upozorile smo vladajuće da su socijalna i ekonomska ljudska prava na niskim granama te smo ih](#)

[pozvale](#) da preuzmu odgovornost i poštuju pravne obveze vezane uz socijalna i ekonomska ljudskih prava kako bi se svim ljudima koji žive u ovoj zemlji omogućilo dostojanstvo, sigurnost, zaštita i blagostanje. Uz to, u sklopu projekta radile smo na razvijanju prijedloga politika obrazovanja, stanovanja i rada utemeljenih na međunarodnim standardima ekonomskih i socijalnih prava te smo kroz provedbu klastera Održivi razvoj i ekonomska pravda na Mirovnim studijima doprinjele neformalnom obrazovanju o socio-ekonomskim pravima.

Kroz partnerski projekt [Novi početak](#) želimo povećati društveni i politički utjecaj organizacija civilnog društva u Hrvatskoj razvijajući inovativne načine za učinkovitu zaštitu i promociju ljudskih prava. U 2021. godini, započele smo s osmišljavanjem istraživanja koje ispituje utjecaj, vidljivosti i potreba organizacija civilnog društva koje djeluju u području zaštite i promicanja ljudskih prava u Hrvatskoj.

I tokom 2021. ostale smo aktivne u mreži SOLIDAR, koja okuplja 60-ak udruga i sindikata diljem Europe. U sklopu rada u mreži, doprinijeli smo njihovom izvještaju o stanju socijalnih prava [Monitor socijalnih prava za 2021.](#), koji smo izradili uz konzultacije s partnerima koji se bave raznim aspektima socijalnih i ekonomskih prava u Hrvatskoj.

Također, sudjelovale smo u izradi prvog izvještaja u sjeni organizacija civilnog društva iz Hrvatske u vezi ocjene ispunjavanja Programa UN-a o održivom razvoju, tzv. Agendi 2030. Izvještaju pod naslovom [Provedba ciljeva održivog razvoja u Hrvatskoj – Perspektiva civilnog društva](#) doprinijele smo kroz raspis 10. poglavlja koje se bavi Održivim ciljem br. 10 - Smanjiti nejednakosti unutar i između država.

3. Partneri i suradnici

Od domaćih institucija, surađujemo s Uredom pučke pravobraniteljice i Uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina. Tijekom cijele 2021. godine bile smo aktivne u mreži [Solidar](#), [European Network against Racism](#) i [Civil Liberties Union for Europe](#), koje smatramo izrazito važnim suradnicima, ali i mjestima okupljanja nama bliskih organizacija. Također, i kroz 2021. godinu u konzorciju s KLJP i udrugom B.a.B.e. radile smo na brojnim istraživačkim izvještajima za Agenciju Europske unije za temeljna prava. S Ministarstvom pravosuđa Republike Finske surađivali smo na provedbi projekta "Protiv mržnje - činjenicama", a u kojem smo partneri i irskoj organizaciji [INAR](#) (Irish Network against Racism) te finskom Forumu protiv rasizma ([ARF](#)).

Projektne konzorcij činili su i [Ministarstvo unutarnjih poslova](#) i [Polijska akademija](#) iz Finske. Partnerska organizacija s kojom smo najbliže surađivali na provedbi aktivnosti koje tematiziraju govor i nasilje počinjeno iz mržnje je Kuća ljudskih prava Zagreb. Međutim, na ovoj temi surađujemo i s Gongom, SNV-om, Inicijativom mladih za ljudska prava, Centrom za mir i ljudska prava iz Osijeka i Zagreb Prideom. Također, kroz regionalni projekt *BEHAVE* intenzivno smo surađivale s [Mirovnim institutom](#) i točkom za prijavu govora mržnje [“Spletno oko”](#) pri Sveučilištu u Ljubljani te [Novosadskom novinarskom školom](#).

Kroz rad na projektu Arise Roma kojeg smo provodili skupa s [Arterarijem](#) i [ROM HR-om](#), surađivale smo s Centrom mladih Ribnjak, Romskim resursnim centrom, udrugom RoMorčić, udrugom Ri Rock te Foto-video klubom iz Kutina i Denisom Bogdanom ispred inicijative “Romske knjižnice u nastajanju”.

4. Tko je tko u programu

U programu su u 2021. radile: Cvijeta Senta (voditeljica projekata, stručnjakinja za javne politike i zagovaračica u području suzbijanja diskriminacije i govora mržnje), Sara Lalić (voditeljica projekata, istraživačica u području suzbijanja diskriminacije i zaštite ljudskih prava) i Sandra Kasunić (voditeljica programa i projekata, zagovaračica u području ljudskih, manjinskih i socioekonomskih prava).

Posebno izdvajamo

Posebno smo ponosne na provedbu Tjedana jednakosti u osam gradova diljem zemlje u sklopu kojih smo imale priliku surađivati s lokalnim romskim i pro-romskim aktivistima_kinjama te kroz aktivnosti utjecati na buđenje jednakosti u društvu u kojem živimo.

II UPRAVLJANJE I RAZVOJ CMS-A U 2021. GODINI

U 2021. godini održane su dvije sjednice **Skupštine CMS-a**, a zbog epidemioloških mjera na snazi, obje su održane online. Redovna sjednica Skupštine održana je 12. lipnja. Na sjednici su odobreni narativni i financijski izvještaj o radu, usvojen izvještaj o radi Stalnog radnog tijela, primljena je nova jedna članica, izglasan novi sastav Izvršnog odbora, te izabrane članice Stalnog radnog tijela. Jesenska sjednica Skupštine održana je 20. studenog 2021. godine. Na istoj je usvojen prijedlog financijskog i operativnog plana, te članovima najavljene moguće aktivnosti za obilježavanje 25 godina rada u koje se u 2022. mogu uključiti.

Izvršni odbor CMS-a tijekom 2021. se u prosjeku sastajao svaka tri tjedna, ukupno 16 puta. I u 2021. godini Izvršni odbor redovito je pratio situaciju s pandemijom, odluke Stožera i mjere na snazi, te prema tome donosio odluke o mjerama i uvjetima rada. S redovnom Skupštinom u lipnju, promijenio se sastav Izvršnog odbora, a do promjena je došlo uslijed izmjena u koordinaciji programa: Sara Kekuš više nije koordinatorica tima Azil, integracija i ljudska sigurnost, a Sara Lalić predstavnica programa Borba protiv nejednakosti. Zahvaljujemo Sari Kekuš na iznimnom doprinosu radu Izvršnog odbora! Prijedlog koji je usvojen od strane Skupštine je da nove koordinatorice programa budu i članice Izvršnog odbora, pa su Tea Vidović Dalipi i Sandra Kasunić ušle u sastav Izvršnog odbora. Izvršni odbor nastavio je raditi u novom sastavu - Lana Jurman, Sandra Kasunić, Sara Lalić, Tea Vidović Dalipi i Iva Zenzerović Šlose. Izvršni odbor ima unaprijed dogovorene odgovorne osobe za pripremu sastanaka, uhodanu proceduru s ostalim zaposlenima za dopune dnevnog reda te jasnu strukturu dnevnog reda. Zapisnici se redovito šalju članstvu.

Policy-programaska koordinacija i dalje ima zadatak osigurati sustavan i prepoznatljiv rad organizacije, pratiti i nadzirati programski rad organizacije, strateški se određuje prema aktualnim događajima te je odgovorna za stvaranje strateških partnerstava s drugim organizacijama. Koordinacija je i ove godine nastavila s radom. Svrha ovog tijela je da se osigura ne samo dodatna sinergija programa unutar CMS-a, već i jači zagovarački utjecaj. U 2021. godini sastajala se 14 puta.

U 2021. imenovani su novi članovi **Savjeta Izvršnom odboru CMS-a**. Odabrani su prema stručnosti u programskim područjima CMS-a. To su: dr.sc. Bojana Čulum za program *Mirovno obrazovanje i afirmacija nenasilja*, dr.sc. Marijana Hameršak za program *Azil, integracija i ljudska sigurnost*, Danilo Čurčić za program *Borba protiv nejednakosti*. Članice i članove kontaktirale smo po potrebi.

Stalno radno tijelo Skupštine jedno je od tri statutarna tijela Centra za mirovne studije (uz Izvršni odbor i Skupštinu). U mandatu ovog tijela je primanje neanonimnih žalbi ili prigovora na odluke Izvršnog odbora i rad Centra za mirovne studije. Do redovne sjednice Skupštine, SRTS je djelovao u sastavu: Josip Brković, Branka Juran, Maja Pleić, Tea Vidović Dalipi i Aneta Vladimirov. Na sjednici Skupštine u lipnju izabrane su: Josipa Lulić, Sara Kekuš, Kristina Klišanin, Aneta Vladimirov i Branka Juran.

U 2021. **uredski sastanci** održavani su dinamikom od dva puta mjesečno. Sastanci su zbog prilagodbe epidemiološkim mjerama bili *online*. Teme uredskih sastanaka su tekući i operativni sadržaji povezani s funkcioniranjem ureda i podrškom zaposlenima. Na uredskim ja sastancima redovitom dinamikom prenose informacije sa sastanaka Izvršnog odbora, sažeto predstavljaju programski uspjesi i potencijalne teškoće, dogovaraju se potrebne zamjene i dežurstva, provjerava stanje opreme i službenog automobila, najavljuju javne aktivnost za naredni period. Tijekom 2021. na uredskim sastancima predstavljen je sažetak i preporuke timskih evaluacija, dogovorena način novog i migracije podataka na novi server, dogovorena je akcija dobrovoljnog darivanja krvi, nominacije za mirovnu nagradu Krunoslav Sukić, distribucija mirovnih rokovnika i slični operativni dogovori.

Ljudi CMS-a

U 2021. na razini zaposlenih nije bilo promjena, zadržan je broj od 16 zaposlenih:

1. Maddalena Avon, voditeljica projekata u programu Azil, integracija i ljudska sigurnost,
2. Lovorka Bačić, voditeljica projekata u programu Mirovno obrazovanje i afirmacija nenasilja,
3. Ana Ćuća, voditeljica projekata u programu Azil, integracija i ljudska sigurnost,
4. Antonio Čelan, voditelj ureda,
5. Lana Jurman, voditeljica programa Mirovno obrazovanje i afirmacija nenasilja,
6. Sandra Kasunić, voditeljica projekata i od lipnja voditeljica programa Borba protiv nejednakosti,
7. Sandra Keitoue, administrativna voditeljica projekata i namicanja sredstava,
8. Sara Kekuš, do lipnja voditeljica programa i od lipnja voditeljica projekata u programu Azil, integracija i ljudska sigurnost,
9. Matea Kosovec, voditeljica financija
10. Sara Lalić, programska voditeljica,
11. Lucija Mulalić, koordinatorica volontera i suradnica u programu Azil, integracija i ljudska sigurnost,
12. Antonia Pindulić, pravnica,
13. Cvijeta Senta, voditeljica projekata u programu Borba protiv nejednakosti
14. Lovorka Šošić, voditeljica odnosa s javnošću,

15. Tea Vidović Dalipi, voditeljica projekata i od lipnja voditeljica programa Azil, integracija i ljudska sigurnost i

16. Iva Zenzerović Šloser, organizacijska voditeljica

Evaluacije rada zaposlenih provedene su u prvoj polovici godine. I u ovoj godini je dio zaposlenih koristio mogućnost stručne supervizije. Tijekom godine radili smo na mjerama za unapređenje organizacijskog razvoja “CMS kao podržavajući poslodavac”, za razdoblje 2022. i 2023. godine. Nakon analize i predstavljanja rezultata izabrana su prioritetna područja na kojima je najpotrebnije raditi u narednom periodu. To su: Radno vrijeme i radno opterećenje, Primanja, Učenje i napredovanje te Odnosi. Po odabranim prioritetima kolektiv se podijelio u četiri radne grupe koje su radile na detaljnom prijedlogu mjera. Očekujemo donošenje Mjera početkom 2022. godine.

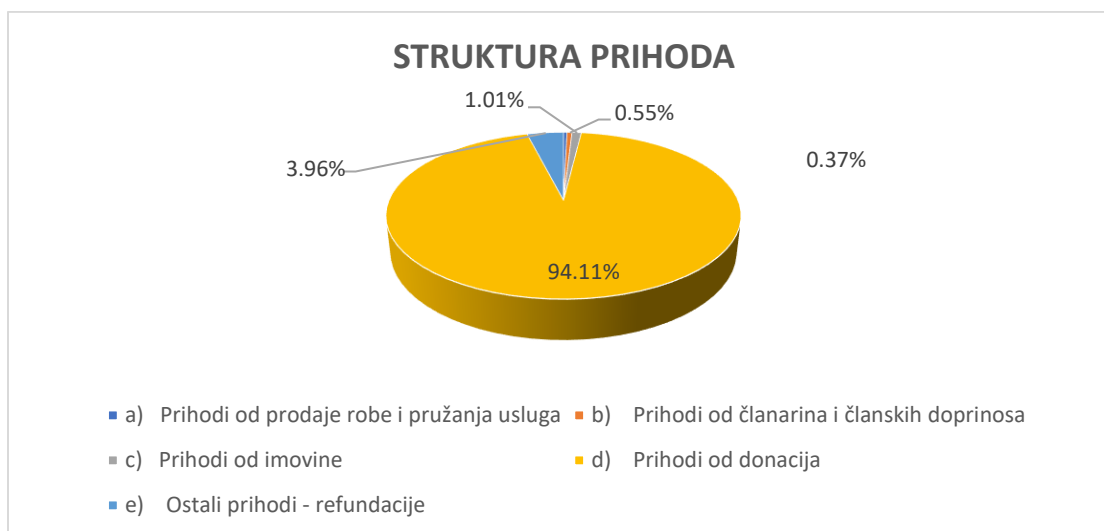
Uz zaposlene u CMS-u, doprinos njegovom radu daju i deseci volontera i volonterki, članova i članica i vanjskih suradnika i suradnica. Hvala im na silnom vremenu i trudu koje su uložili u naše programe!

III FINANCIJSKI IZVJEŠTAJ ZA 2021. GODINU

PRIHODI U 2021. GODINI

Prihodi Centra za mirovne studije čine prihodi od prodaje roba i pružanja usluga, prihodi od članarina i članskih doprinosa, prihodi od imovine, prihodi od donacija te ostali prihodi u koje ubrajamo prihode od refundacija za troškove sudjelovanja na projektima s drugim organizacijama (refundacije za troškove putovanja i za provedene aktivnosti). Ukupni prihodi Centra za mirovne studije u 2021. godini su iznosili **5.627.222,00 kune**. Prihodi od donacija za provedbu projekata čine najveći udio u ukupnim prihodima CMS-a i iznose 94,11%. U 2021. godini Centar za mirovne studije je sudjelovao i u redovitom izvještavanju o stanju ljudskih prava za European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), te provedbi aktivnosti za European Network Against Racism (ENAR) i SOLIDAR Foundation. Prihodi od prodaje roba i pružanja usluga čine 0,37% prihoda, članarina i članskih doprinosa 0,55% prihoda, dok prihodi od imovine sudjeluju s ukupno 1,01% u ukupnim prihodima u 2021. godini.

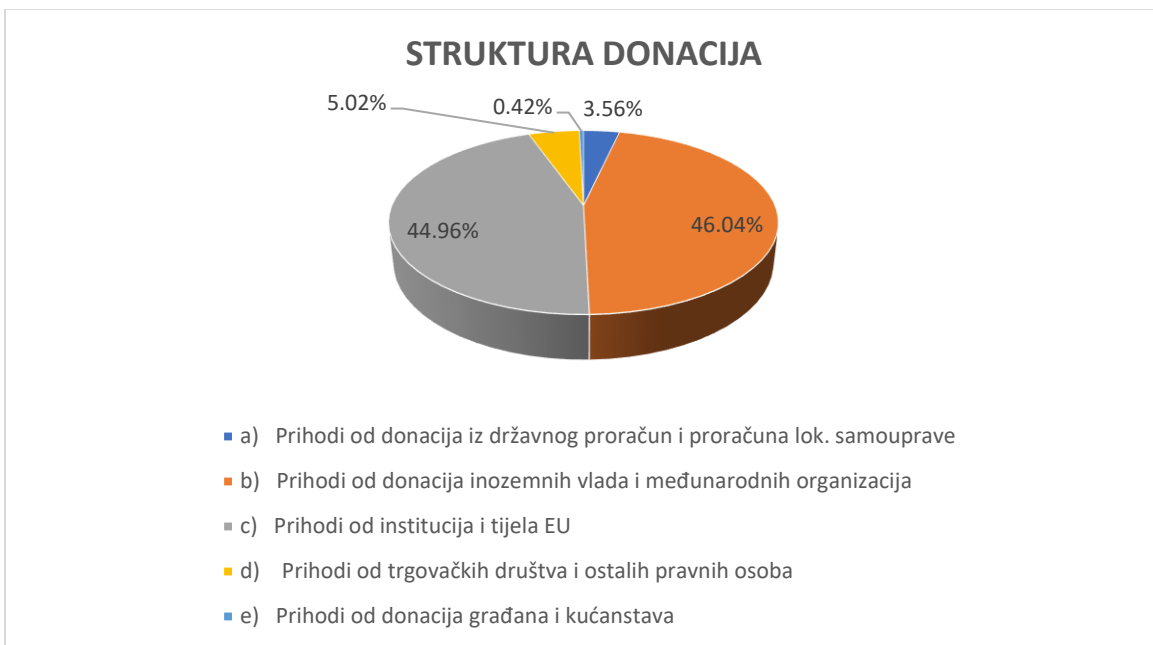
STRUKTURA PRIHODA	IZNOS	%
a) Prihodi od prodaje robe i pružanja usluga	20.722,00	0,37%
b) Prihodi od članarina i članskih doprinosa	31.076,00	0,55%
c) Prihodi od imovine	57.086,00	1,01%
d) Prihodi od donacija	5.295.666,00	94,11%
e) Ostali prihodi - refundacije	222.672,00	3,96%
UKUPNO	5.627.222,00	100,00%

Struktura prihoda od donacija u 2021. godini

Tijekom 2021. godine najveći udio u donacijama čine prihodi od donacija inozemnih vlada i međunarodnih organizacija (Foundation Open Society Institute, Fond za aktivno građanstvo u Hrvatskoj, Global fund for Children, The Dutch Council for Refugees) te institucija i tijela EU (AMIF, REC, HORIZON, EACEA, ERASMUS) – 91%. Udio prihoda od donacija iz državnog proračuna i proračuna lokalne samouprave čini 3,56% proračuna i odnosi se uglavnom na sredstva za sufinanciranje EU projekata te na sredstva za provođenje besplatne pravne pomoći. Prihodi od trgovačkih društava i ostalih pravnih osoba odnose se na partnerske i nositeljske projekte koje CMS provodi s drugim organizacijama (primjerice, Hrvatsko-švicarski program suradnje, Europski socijalni fond i Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike) i čine 5,02% ukupnog udjela u prihodima od donacija. Manji dio prihoda odnosi se na prihode donacija građana i kućanstava, u ukupnom postotku od 0,42%.

STRUKTURA DONACIJA	IZNOS	%
a) Prihodi od donacija iz državnog proračuna i proračuna lok. Samouprave	188.369,00	3,56%
b) Prihodi od donacija inozemnih vlada i međunarodnih organizacija	2.438.072,00	46,04%
c) Prihodi od institucija i tijela EU	2.380.778,00	44,96%
d) Prihodi od trgovačkih društava i ostalih pravnih osoba	265.948,00	5,02%
e) Prihodi od donacija građana i kućanstava	22.499,00	0,42%
UKUPNO	5.295.666,00	100,00%

RASHODI U 2021. GODINI

Ukupni rashodi Centra za mirovne studije u 2021. godini iznosili su **5.888.755,00 kuna**. Rashodi za radnike/ice (plaće) čine 36,79% ukupnih rashoda. U 2021. godini prosječan broj zaposlenih bio je 16, dok je prosječna isplaćena neto plaća iznosila oko 6.800,00 kuna. Materijalni rashodi sudjeluju s 28,49% u ukupnim rashodima, dok rashodi za amortizaciju čine 0,27% ukupnih rashoda. Financijski rashodi odnose se na rashode za bankovne usluge i usluge platnog prometa te na tečajne razlike i čine 0,73%. Isplate tekućih donacija partnerskim organizacijama iznose 33,71% ukupnih rashoda organizacije, a odnose se većinom na isplate partnerskim organizacijama u provedbi projekata BEST: Let's replay the Fraternity Card!, PRAVA U PRAKSI - Participacijom i suradnjom do kvalitetnih politika zaštite socio-ekonomskih prava, SKOCKANO - standard kvalitete organizacija civilnog društva konstruktivno angažiranih u neformalnom obrazovanju i Time for a GOOD Education.

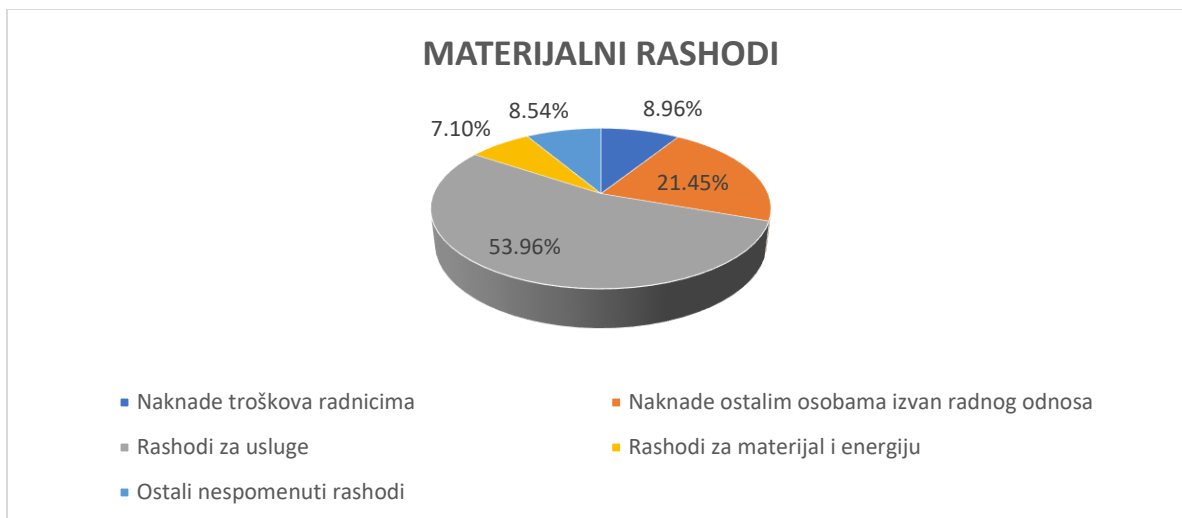
STRUKTURA RASHODA	IZNOS	%
I RASHODI ZA RADNIKE	2.166.697,00	36,79%
II MATERIJALNI RASHODI	1.677.938,00	28,49%
III RASHODI AMORTIZACIJE	15.779,00	0,27%
IV FINANCIJSKI RASHODI	43.033,00	0,73%

V TEKUĆE DONACIJE PARTNERSKIM ORGANIZACIJAMA	1.985.308,00	33,71%
UKUPNO	5.888.755,00	100,00%

Struktura materijalnih rashoda u 2021. godini

II MATERIJALNI RASHODI	IZNOS	%
Naknade troškova radnicima (naknada za prijevoz, službena putovanja)	150.335,00	8,96%
Naknade ostalim osobama izvan radnog odnosa	359.878,00	21,45%
Rashodi za usluge	905.336,00	53,96%
Rashodi za materijal i energiju	119.159,00	7,10%
Ostali nespomenuti rashodi (osiguranja, reprezentacija, članarine)	143.230,00	8,54%
UKUPNO	1.677.938,00	100,00%

Centar za mirovne studije je u 2021. godini provodio 27 projekata za čiju je provedbu bilo odgovorno 16 radnika/ca zaposlenih na puno radno vrijeme. Tijekom 2021. godine organizacija je imala stabilno poslovanje, uspjevala je završiti projekte u ugovorenom roku i pokrivati sve obaveze prema radnicima/cama, dobavljačima i državi u zakonskom roku.

Ugovoreni rokovi provedbe za neke od projekata su se produžili (primjerice, projekti Erasmus Career path i REC Behave), a time i ugovoreni rokovi za izvještavanje, dok se za neke projekte uspio tijekom provedbe realocirati određeni dodatni iznos za troškove plaća za radnike/ice, zbog ušteda na nekim od planiranih aktivnosti (primjerice, projekt Arise Roma).

U 2021. godini odobrena je jedna kratkoročna pozajmica partnerskoj organizaciji u iznosu od 50.000,00 kuna, a prva rata povrata planirana je u prvom kvartalu 2022. godine. Također, odobrene su dvije donacije – donacija zakladi Solidarna u okviru hitne donatorske akcije „Solidarno s Petrinjom i SMŽ“ u iznosu od 5.000,00 kn i donacija Zelenoj mreži aktivističkih grupa (ZMAG) za obnovu Edukacijskog centra Recikliranog imanja u iznosu od 700,00 kn.

S obzirom na visinu prihoda, Centar za mirovne studije obveznik je redovitog godišnjeg Uvida u financijske izvještaje koji je za 2021. godinu obavila ovlaštena revizorska kuća VERITAS REVIZIJA d.o.o. za reviziju i porezno savjetovanje i čije je izvješće, zajedno s cjelovitim financijskim izvještajem za 2021. godinu (bilanca, izvještaj o prihodima i rashodima, bilješka uz financijske izvještaje), objavljeno na mrežnim stranicama udruge, te je dostupno na [poveznici](#).

Organizacija je u 2021. godini ostvarila manje prihoda nego što je imala rashoda – manjak prihoda je 261.533,00 kn. Razlog tome je kašnjenje uplata za neke od ugovorenih projekata, uslijed produljenja ugovorenih rokova provedbe, produljenja rokova za izvještaje i/ili kašnjenja odobravanja izvještaja (primjerice, kod projekata REC Behave, Erasmus Career Path, EACEA Borderline Offensive, AMIF Bridges), kao i nepokrivenost određenog dijela plaća, administrativnih troškova i troškova sufinanciranja za projektne aktivnosti koji nisu bili namaknuti kroz projekte. Ta razlika pokrivena je viškom prihoda iz prethodnih godina. Ostatak viška prihoda iz prethodnih godina, u iznosu od 346.086 kuna, odnosi se na podmirenja projektnih obaveza za ugovorene projekte čije dospijeće nastupa u 2022. godini. Dio sredstava u fondu za organizacijsku rezervu se iskoristio za pokrivanje dijela plaća i administrativnih troškova koji nije bio namaknut kroz projekte, a dio organizacijske rezerve prenosi se u sljedeću fiskalnu godinu.

IV PLAN CMS-A ZA 2022. GODINU

Program *Mirovno obrazovanje i afirmacija nenasilja* u 2022. godini planira doprinosti prepoznatljivosti i kvaliteti programa neformalnog obrazovanja kroz kreiranje i promoviranje sustava osiguranja kvalitete (SOK), razvijati kompetencije nastavnica u području građanskog odgoja i obrazovanja kroz neka "nova" i "stara" stručna usavršavanja, istraživati nejednakosti u obrazovnom sustavu s ciljem zagovaranja ujednačavanja šansi učenica i ostvarivanjem njihovog prava na obrazovanje, jačati partnerske organizacije i osnaživati nemirne jedinice u različitim sferama. Održat ćemo još jednu hibridnu generaciju Mirovnih studija, nastaviti suradnju u Upgrade-u i podršku URK-u.

Program *Azil, integracija i ljudska sigurnost* u 2022. planira nastaviti zagovaračku i pravnu borbu za ljudska prava izbjeglica i drugih migranata u vidu zaustavljanja nezakonitih protjerivanja i osiguranja pristupa sustavu azila. Očekuje nas i daljnji rad na osnaživanju izbjeglica, migranata i migrantsko-lokalnih kolektiva i inicijativa. Naglasak ćemo stavljati na rad na unapređenju vještina zagovaranja izbjeglica i drugih stranaca kako bi postali aktivni su-kreatori javnih politika i unaprjeđivali ih svojim znanjima i direktnim iskustvom, kao i rad sa donositeljima odluka kako bi prepoznali važnost uključivanja izbjeglica u te procese. I dalje ćemo raditi na podršci i osnaživanju migrantskih kolektiva u njihovim kulturnim i zagovaračkim aktivnostima, kao i na upoznavanju ljudi s informacijama o njihovim pravima, te na koje načine ih mogu ostvariti. Radit ćemo i sa volonterima, radnicima u javnim i državnim institucijama na poboljšavanju interkulturalnih kompetencija u radu s različitim društvenim skupinama i pojedincima.

Program *Borba protiv nejednakosti* nastaviti će raditi na monitoringu i zagovaranju u području ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije, govora mržnje te kaznenih djela mržnje. Početkom će godine raditi na izvješću o vladavini prava u Hrvatskoj u 2021. godini. Nastavit ćemo raditi u sklopu partnerstva na provedbi istraživanja utjecaja, vidljivosti i potreba organizacija civilnog društva koje djeluju u području zaštite i promicanja ljudskih prava te obradi rezultata temeljem kojih ćemo fokusirati daljnje planirane aktivnosti usmjerene prema našim sugrađanima, a kojima im želimo približiti rad civilnog sektora. Skupa s partnerima nastaviti ćemo raditi na afirmaciji socijalnih i ekonomskih ljudskih prava. Nadalje, za mrežu SOLIDAR izraditi ćemo Monitor socijalnih prava za 2022. Intenzivno ćemo raditi na pitanjima sužavanja prostora za djelovanje civilnog društva, zajedno s nizom drugih partnerskih organizacija civilnog društva. Nastavljamo također sa sudjelovanjem u procesu DG JUST Roma Consultation. Također, ostatak ćemo aktivne u

Savjetu za razvoj civilnog društva i saborskom Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.

U području *Razvoja i upravljanja Centrom za mirovne studije*, na razini strukture organizacije i upravljanja nisu predviđene promjene. Sastanci Izvršnog odbora i dalje će se održavati u prosjeku jednom do dvaput mjesečno. Tijekom 2022. organizirat ćemo proces revizije Strateškog plana Centra za mirovne studije, za razdoblje od 2023. do 2027. godine. Početkom godine organizirat ćemo operativno planiranje, a tijekom godine i dvije četveromjesečne revizije operativnog plana, redovitu razmjenu osnovnih informacija na uredskim sastancima te redovite sastanke policy-programске koordinacije. Javna komunikacija unaprijedit će se internim i vanjskim edukacijama, a u 2022. izraditi će se Komunikacijski plan. U 2021. izrađena je metodologija i ogledni primjerak Plana namicanja sredstava. Plan će se dopuniti najavljenim natječajima, programskim i organizacijskim aktivnostima za 2022. i revidirati dinamikom revizija operativnog plana. Početkom godine provest će se godišnje samoevaluacije i timske evaluacije svih zaposlenih. Također, početkom godine će se donijeti Mjere za unapređenje organizacijskog razvoja “CMS kao podržavajući poslodavac”, koje su izrađene tijekom 2021. godine.

Krajem 2021. godine je odobrena institucionalna potpora Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva za organizacijski rad u sljedeće tri godine, a koja će u 2022. olakšati organizacijski rad. Tijekom 2021. započeo je i proces planiranja obilježavanja 25 godina rada CMS-a u 2022. godini. U prvoj polovini 2022. namicat će se sredstva i planirati aktivnosti, a u drugoj polovici 2022. biti će javno obilježavanje koje će se sastojati stručnog skupa, diskurzivnog programa, kampanje i svečanog obilježavanja. Nadamo se da ćete nem se pridružiti na obilježavanju ove velike obljetnice!